

MISCELLANEA

ISTORIA – INSTRUMENT DE ÎNȚELEGERE A PREZENTULUI...

Dr. Mariana COJOC*

History – an understanding tool of the present...

Abstract: On the 16th of March 2007 the Faculty of History and Political Sciences as part of Constanta „Ovidius” University organized in the Senate Hall the debate with the title „*The Tismăneanu Report – political document or scientific paper?*”, event that was one among other ongoing activities of the above mentioned faculty in accordance with its corresponding research programme, perspective and teaching mission quite notorious nowadays. The steering committee includes the following members: Professor Ph.D Marian Cojoc, Associated professor Florin Anghel, Associated professor Ph.D Daniel Flaut, Associated professor Ph.D Marioara Cojoc, Lecturer candidate for doctoral degree Marius Cojocar, Lecturer candidate for doctoral degree Cristian Moșnianu, Lecturer candidate for doctoral degree Oana Tătaru, candidate for doctoral degree Daniel Citirigă, candidate for doctoral degree Mihaela Melinte, assistant professor candidate for doctoral degree Enache Tușa, Referent Ph.D Mădălina Voinea.

The list of participants included students, MA students and candidates for doctoral degree of „Ovidius” University was honoured by the presence of university professors of important institutes, researchers, historians and mass-media representatives. The debate was moderated by the following: Professor Ph.D Daniel Barbu, Faculty of Political Sciences, University of Bucharest, director, Institute of Political Research, University of Bucharest and Professor Ph.D Marian Cojoc, dean of Faculty of History and Political Sciences, „Ovidius” University of Constanta; academician Șerban Papacostea, Associate Professor of „Ovidius” University. Constanta. Moreover, the higher level of discussion was assured by the Professor Ph.D Victor Ciupină, rector of Constanta „Ovidius” University; Professor Ph.D Ioan Scurtu, Faculty of History, University of Bucharest, assistant director of „Romanian Revolution Institute from December 1989”; Professor Ph.D Gheorghe Buzatu, Faculty of History, University of Craiova; Associated professor Ph.D Puiu Hașotti, Faculty of History and Political Sciences, „Ovidius” University of Constanta; Associated professor Ph.D Florin Anghel, Faculty of History and Political Sciences, „Ovidius” University of Constanta; Professor Ph.D Valentin Ciorbea, Department Head of Modern, contemporary history and Political Sciences History, Faculty of History and Political Sciences, „Ovidius” University of Constanta; Professor Ph.D Constantin Hlihor, Defence National University „Carol I” of Bucharest; Professor Ph.D Ana Bazac, Bucharest Polytechnic

---

* Conf. univ. dr. Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța.

University; Adrian Petcu, member C.N.S.A.S.; George Enache, member C.N.S.A.S.; Csaba Zoltán Novák, „Gheorghe Șincai” Institute of Socio-Human Sciences, Târgu Mureș, Romanian Academy; Paul Andreescu, president of Association of Romanian Former Political Prisoners, filial of Constanta; Mircea Suci, director of the „Files of History”; Dorin Matei, chief-editor of „Historic magazine”; Cosmin Popa, director of „NEWSIN” Agency; Dan Manolache, „Radio Romania News”. It is important to mention the fact according to which the invited persons are presented with the position corresponding to 16th March 2007.

Without emphasizing the scientific importance of the event, the issue under discussion, the opinions sustained or the conclusions that were reached, the author presents the document of debate from 16th of Martie 2007. The significance of the event along with the ideas sustained in the Senate Hall of „Ovidius” University will be reasonable or not in a time of contemporary historiography that is subsumed in the mission of the historian to record the facts of respective period.

În ziua de 16 martie 2007, Facultatea de Istorie și Științe Politice din Universitatea „Ovidius” Constanța, a organizat în sala Senatului dezbaterile cu titlul „Raportul Tismăneanu – document politic sau lucrare științifică?”, eveniment încadrat în seria activităților derulate de facultatea menționată în concordanță cu planul propriu de cercetare, viziunea și misiunea didactică, astăzi, de notorietate. Colectivul de organizare a fost alcătuit din: prof.univ.dr. Marian Cojoc, conf.univ.dr. Florin Anghel, conf.univ.dr. Daniel Flaut, conf.univ.dr. Marioara Cojoc, lect.univ.drd. Marius Cojocaru, lect.univ.drd. Cristian Moșnianu, lect.univ.drd. Oana Tătaru, asist.univ.drd. Daniel Citirigă, asist.univ.drd. Mihaela Melinte, asist.univ.drd. Enache Tușa, referent dr. Mădălina Voinea.

Lista participanților, pe lângă numeroși studenți, masteranzi și doctoranzi ai Universității „Ovidius”, a fost onorată de prezența cadrelor universitare din diferite centre din țară, cercetători, istorici consacrați în domeniu, reprezentanți mass-media. Au moderat: prof.univ.dr. Daniel Barbu, Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, director, Institutul de Cercetare Politică, Universitatea București și prof.univ.dr. Marian Cojoc, decan al Facultății de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța; academician Șerban Papacostea, prof. asociat Universitatea „Ovidius” Constanța. Nu în ultimul rând, nivelul superior al dezbaterii a fost asigurat și prin prezența prof.univ.dr. Victor Ciupină, rectorul Universității „Ovidius” Constanța; prof.univ.dr. Ioan Scurtu, Facultatea de Istorie, Universitatea București, director adjunct al „Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989”; prof.univ.dr. Gheorghe Buzatu, Facultatea de Istorie, Universitatea Craiova; conf.univ.dr. Puiu Hașotti, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța; conf.univ.dr. Florin Anghel, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța; prof.univ.dr. Valentin Ciorbea, șef catedră Istorie modernă, contemporană și Științe Politice, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța; prof.univ.dr. Constantin Hlihor, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

București; prof.univ.dr. Ana Bazac, Universitatea Politehnică București; Adrian Petcu, membru C.N.S.A.S.; George Enache, membru C.N.S.A.S.; Csaba Zoltán Novák, Institutul de Științe Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, Târgu Mureș, Academia Română; Paul Andreescu, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, filiala Constanța; Mircea Suci, director „Dosarele Istoriei”; Dorin Matei, redactor-șef „Magazin istoric”; Cosmin Popa, director Agenția „NEWSIN”; Dan Manolache, „Radio România Actualități”. Menționez faptul că, invitații sunt prezentați cu gradul didactic și/sau funcția deținute la data de 16 martie 2007.

Fără a sublinia importanța științifică a evenimentului, problematica supusă dezbaterii, opiniile avansate în timpul derulării acesteia sau concluziile conturate, voi prezenta în continuare documentul dezbaterii din 16 martie 2007. Importanța manifestării în sine, utilitatea ei precum și ideile avansate în sala Senatului Universității „Ovidius” vor fi rezonat sau nu, în timp, într-un timp istoriografic al contemporaneității subsumat în misiunea istoricului de a consemna faptele timpului său.

DOCUMENT

Raportul Tismăneanu – document politic sau lucrare științifică?
16 martie 2007, Sala Senatului, Universitatea „Ovidius” Constanța,
Organizator – Facultatea de Istorie și Științe Politice,
Universitatea „Ovidius” Constanța

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Buna ziua și bine ați venit, stimați invitați și dragi studenți! Este pentru noi o mare onoare să organizăm această masă rotundă. Sunt Decanul Facultății de Istorie și Științe Politice, prof. univ. dr. Marian Cojoc. Cuvântul de deschidere va fi rostit de rectorul Universității „Ovidius”, domnul prof. univ. dr. Victor Ciupină.

Prof.univ.dr. Victor Ciupină:

Vă mulțumesc, domnule decan! Onorați invitați, stimați colegi, dragi studenți, mă bucur în mod deosebit pentru faptul că suntem aici, împreună, în cadrul acestei întâlniri, pe care, iată, domnul decan a numit-o masă rotundă, care se înscrie într-o salbă de astfel de manifestări organizate de Facultatea de Istorie și Științe Politice, o salbă de manifestări care au avut și au diverse ținte.

Astăzi, o temă extrem de interesantă și în același timp incitantă, *Raportul Tismăneanu – document politic sau lucrare științifică?*, este, evident, că o astfel de întrebare se poate pune. De altfel, preocupările pentru decelarea acestui document, interpretarea lui, sunt numeroase și cred, personal, că examinarea

științifică a fenomenului de care se ocupă acest document este probabil calea pentru elucidarea unui număr imens de probleme și de întrebări care sunt puse. Istoricii sunt aceia care trebuie să-și spună cuvântul într-o perioadă de timp, pentru ca opinia publică să fie, cred, corect informată, în legătură cu perioada de 50 de ani la care se referă documentul.

Pentru că suntem la Universitatea „Ovidius” din Constanța, vă rog să-mi permiteți, pentru cei care ne sunt astăzi oaspeți, să prezint pe scurt universitatea, așa cum ea se găsește la ora actuală, o universitate față de care Dobrogea manifestă interes, dar nu numai Dobrogea, întreaga țară și, aș spune, datorită rezonanței de care se bucură la ora actuală, și multe alte țări din Europa, America Latină, Statele Unite ale Americii și Asia. Universitatea „Ovidius” este în momentul de față reprezentativă pentru Dobrogea. În cadrul universității studiază aproximativ 19.000 de studenți, în cele 15 facultăți, în cadrul unei palete foarte largi de domenii de licență și specializări de licență. Vreau să subliniez faptul că, dintre facultățile Universității „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice se remarcă în mod deosebit, este una din facultățile de elită ale Universității „Ovidius”. Prin contactele internaționale pe care le derulează în momentul de față, putem afirma, pe baza numărului mare a unor astfel de contacte, că Universitatea „Ovidius” este o universitate de talie internațională. Nu de mult timp, în Universitate a avut loc o vizită importantă a primului ministru al Guvernului României, a ministrului Educației, Cercetării și Tineretului și a ministrului Economiei și cu acest prilej, s-a constatat că perspectivele, mai ales pe baza dezvoltării bazei materiale a universității, perspectivele Universității „Ovidius” sunt dintre cele mai interesante în rețeaua de învățământ universitară din România.

De aceea, vă rog să-mi permiteți să vă urez oaspeților de astăzi, tuturor, un călduros „Bun venit!” în Universitate, să vă asigurăm de gândurile noastre bune și de faptul că vom căuta ca, ori de câte ori se ivesc prilejuri, să fim gazde bune, contribuind astfel la discuția, la discursul pe baze științifice, în legătură cu diverse probleme, cum este problema pe care astăzi masa rotundă și-a propus să o examineze. Vă mulțumesc foarte mult și vă doresc mult succes în desfășurarea mesei rotunde la care astăzi suntem cu toții părtași!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumesc, domnule rector, pentru frumoasele cuvinte adresate, așa cum ne-ați obișnuit la fiecare manifestare a Facultății de Istorie și Științe Politice și, sunt convins că suntem în asentimentul studenților în actul asumării și onorării apelativului de „exceleță” sau de „elită”, cum spuneți dumneavoastră ceva mai devreme.

Acestea fiind spuse, vreau să continuu prezentările. Avem onoarea în această „triadă”, domnule rector, de a-l avea alături de noi pe domnul prof. univ. dr. Daniel Barbu, ani de zile decanul Facultății de Științe Politice din Universitatea București și cunoscut politolog, care va modera alături de mine

această manifestare. Spuneam că această „triadă” a noastră (moderatorii și domnul rector prof.univ.dr. Victor Ciupină) cu domnul rector la mijloc, este încadrată în mod plăcut spun și, sunt convins că plăcerea este reciprocă, de cei doi prorectori ai Universității „Ovidius”, în stânga mea, domnul prorector prof. univ. dr. Nicolae Peride și domnul prof. univ. dr. Victor Ploae, de asemenea, prorector cu probleme de Relații Internaționale și Cercetare.

În continuare, aș vrea să prezint vorbitorii anunțați în această masă rotundă și încep să fac această prezentare într-o ordine a legăturilor directe cu universitatea noastră. În primul rând, îl salutăm pe domnul Academician Șerban Papacostea, recent *Doctor Honoris Causa* al universității noastre; apoi, cu domnul prof. univ. dr. Ioan Scurtu, în prezent director al Institutului Revoluției Române și prorector al Universității „Spiru Haret”; continuu cu domnul prof. univ. dr. Constantin Hlihor de la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; domnul Anghel aproape că nu mai am nevoie să-l prezint, este „cancelarul” facultății noastre, secretarul științific, conf. univ. dr. Florin Anghel. La mijloc este postat domnul conf. univ. dr. Puiu Hașotti, colegul nostru, și sper că nu se supără că nu adaug alte componente din multele titluri pe care le-a adunat. Vin pe partea dreaptă și îl salut pe domnul Zoltán Csaba Novák, sper să nu greșesc în pronunție, domnia sa este unul dintre cei care au contribuit, de altfel, la redactarea acestui raport; și, cu atât mai mult, venind de la un institut de cercetare Târgu Mureș va face, ca să zic așa, „obiectul” unor întrebări suplimentare, cred. În continuare, domnul prof. univ. dr. Gheorghe Stoica de la Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, cel care ne ajută să întărim corpul profesoral al secției de *Științe Politice*, doamna prof. univ. dr. Ana Bazac, de la Universitatea Politehnică București. Domnul Adrian Petcu (C.N.S.A.S.), mii de scuze, au făcut niște permutări în hârtia mea și mi-au dat peste cap ordinea „expozeului”. Domnul Petcu, înțeleg că, de asemenea, va fi o „șintă” în această discuție, nu?

Revin pe partea stângă, dar nu neapărat dintr-o perspectivă „politică”, prezentându-l pe domnul Paul Andreescu, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, filiala Constanța, domnul prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu, care s-a ascuns, acolo, timid în colț, deși are un loc rezervat la masa noastră. Mă bucur că ați putut veni! În continuare, domnul Mihai Ungheanu, domnul Mircea Suci, domnul Dan Manolache, cunoscut realizator de emisiuni istorice la Radio România care, va realiza, după-amiază, o emisiune specială, dedicată dezbaterii noastre, în studiourile Radio România Constanța are o emisiune anunțată după ce vom încheia această dezbateră; domnul Dorin Matei, redactor-șef la revista „Magazin Istoric”, domnul Cosmin Popa, directorul cunoscutei agenții de știri „NewsIn” și, în sfârșit, tânărul nostru coleg și colaborator de-atâta vreme, lect.dr. la Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, membru al C.N.S.A.S., domnul George Enache.

Încă o dată vă spun „Bine ați venit!” și, acestea fiind zise, domnule Rector, stimați invitați, dați-ne voie să intrăm în „miezul” problemei. După cum

ați primit programul ca atare și invitația propriu-zisă, avem în plan, în intervalul 12^{oo} - 15^{oo}, să dezbaterem științific *Raportul final al comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România*. Temele propuse în dezbateri, subliniez propuse, nu înseamnă că nu putem glisa și spre altele din conținutul raportului, sunt următoarele:

- *Regimul comunist din România – repere istoriografice;*
- *Istoria Partidului Comunist Român;*
- *Problema represiunii în toate formele sale și*
- *Analiza aspectelor privind evoluția societății, economiei și culturii în acea perioadă.*

Am vorbit cu domnul prof.univ.dr. Barbu, în calitate noastră de moderator, înainte de a începe această dezbateri și, am dori ca, foarte pe scurt, cei care sunt în jurul mesei rotunde să ne spună în ce măsură s-ar înscrie pe una sau mai multe din componentele enunțate. Domnule prof. Barbu, o să vă rog să-i și consemnăm pe măsură ce dumnealor se înscriu. Deci, stimați invitați, care ar fi ordinea, din punctul dumneavoastră de vedere, pe care ați dori s-o abordăm, cea anunțată de mine, adică *regimul comunist din perspectivă istoriografică* sau considerați că putem lua în mod aleatoriu o altă temă, cum spuneți? Începem în această ordine? Deci, la tema *Regimul comunist din România – repere istoriografice*, dintre invitați, cine dorește să se înscrie? Nimeni? Încheiem dezbateri atunci, nu? Atunci pornim în această ordine și vom vedea în ce măsură mai sunt necesare alte retușări ideatice.

Acestea fiind spuse, putem porni la drum. Domnule prof. univ. dr. Daniel Barbu, vă rog să preluați comanda.

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Vă mulțumesc. Domnule rector, domnilor prorectori, domnule decan, domnule academician, domnilor profesori, stimați colegi! Sunt recunoscător pentru poziția care mi s-a dat, este un privilegiu să fiu moderator, mai ales că nu trebuie să ai păreri personale despre ceea ce moderezi. Aș vrea, însă, pentru a deschide această discuție, deși experiența mea intelectuală și istorică a comunismului este fără îndoială inferioară celei a multor din cei prezenți în această sală, să spun câteva cuvinte în deschidere, pentru a vă deschide și dumneavoastră gustul de a interveni într-o dezbateri pe care dorim să o avem extrem de fertilă.

Aș vrea să vorbesc despre acest raport, în câteva minute, două – trei, și să vă spun că ceea ce trebuie să constatăm, dacă suntem atenți, și suntem într-o facultate care este fundamental de istorie, dacă suntem atenți la cronologie este rezultatul unui eșec, al unui eșec politic, ca să fiu extrem de precis. La sfârșitul anului 2005, președintele României, nici măcar nu are importanță numele lui, mă refer la el ca factor instituțional, a fost invitat să producă o condamnare a comunismului. Confruntat cu o asemenea cerere, care venea cu precădere din partea unor organizații civice, asociații ale foștilor deținuți politici, dintre acestea,

președintele României a spus că nu se simte calificat să dea o judecată asupra comunismului, pentru că, a adăugat el, nu există studii științifice, academice, cred că a folosit termenul „raport științific” (vorbim de sfârșitul primăverii 2005) care să-i permită lui, șef al statului român, să emită o judecată politică. Cu alte cuvinte, factorul politic românesc și-a declinat răspunderea în fața calificării regimului precedent. Ceea ce e, în sine, un lucru destul de surprinzător. Tot la fel de surprinzătoare, dacă nu mai mult, au fost și reacțiile la această poziție a președintelui României. Și anume, i s-a adresat, din diferite părți, o singură critică de fond, și anume că președintele României este ignorant. Președintele României nu știe că există deja cercetări, șantiere mai mult sau mai puțin dezvoltate, în care comunismul, cu precădere dimensiunea lui represivă, este deja cunoscut. Deci, președintele României ar fi avut material științific în temeiul căruia să-și formuleze o opinie despre defunctul regim. După un an și jumătate aproape, sau un an mai precis, de la aceste evenimente, președintele României a decis să constituie o comisie care să redacteze un raport științific, în temeiul căruia, el să facă ceruta condamnare sau măcar calificare a defunctului regim.

Aici se cere încă o precizare cronologică. Este adevărat că regimul comunist nu a fost niciodată calificat sau condamnat într-un mod oarecare de o autoritate publică, într-o instanță oficială. Există, însă, pentru a respecta cronologia, două condamnări care au precedat acest raport și intervenția ce l-a urmat, intervenția președintelui României în Parlamentul României, care și ea este personală și, poate, cei din această sală ne vor lămuri. Mi se pare că nu este o declarație oficială, nu avem un mesaj al președintelui de tipul celor prevăzute de Constituție, care să fie adoptat de Parlament și publicat în „Monitorul Oficial”. Deci, pare că este vorba de un discurs al președintelui României, rostit în fața camerelor reunite și de nimic mai mult, deci, nu de un mesaj al Șefului Statului Român, din cele prevăzute de Constituție. Dar există două demersuri anterioare. Și mi se pare că trebuie să le pomenim, pentru că auzim adesea în ultimele luni, că România, pe de o parte, ar fi prima țară care a condamnat comunismul în decembrie 2006 mi se spune și, pe cale de consecință, condamnarea în decembrie 2006, este prima condamnare a comunismului care a avut loc în România după căderea regimului despre care vorbim. Or, cred, relatându-mă printre istorici mult mai învățați decât mine, cu modestie, vreau să vă reamintesc doar două acte, juriștii ne vor spune dacă sunt private sau cât de puternic este caracterul lor public, care preced discursul președintelui României din 16 decembrie 2006.

Este vorba de o declarație de presă a ministrului Justiției, făcută în numele primului ministru, și publicată în toate ziarele, versiunea pe care o folosesc eu este din „România Liberă”. În august 1991, ministrul Justiției, pe atunci Victor Babiuc, în numele primului ministru, pe atunci Petre Roman, declară că a permis însărcinarea de a ancheta crimele comunismului, și că este mandatat de primul ministru să declare regimul trecut ca fiind un regim care a

suprimat libertățile fundamentale, drepturile cetățenilor și, urmează o pagină de calificare extrem de severă, în termeni politici, a regimului comunist.

Al doilea astfel de document, și el ocupând o poziție relativ ambiguă între public și privat, între oficial și privat, este scrisoarea pe care președintele României, pe atunci Emil Constantinescu, a adresat-o la sfârșitul anului 1991 Muzeului de la Sighet. Este o scrisoare în care președintele României condamnă regimul comunist, sigur, salutând opera celor care se îngrijesc de Memorialul de la Sighet.

Cred că aceste precizări cronologice au fost necesare pentru a situa mai bine documentul despre care vorbim, care este un document, repet și insist, mi se pare că e o judecată de bun simț, este rezultatul eșecului factorilor politici din România de a califica regimul dinainte de 22 decembrie 1989. Nu este treaba istoricilor, specialiștilor în științe sociale, să califice ceva. Nu!? – ca să mă refer la o celebră argumentație a lui Max Weber – datoria celor care se ocupă de științe sociale, a savanților în științe sociale, este să înțeleagă, nu să laude sau să condamne, să aprecieze sau să deprecieze. Cei care pot condamna, cei care pot califica, cei care ne pot da o judecată politică asupra unui regim, unui partid, unui stat, unei personalități sunt politicienii sau suntem noi toți, dar nu în calitatea noastră de istorici, ci în calitatea noastră de cetățeni.

A doua observație... Ce este acest raport? Este un raport politic, care este făcut de o echipă destul de compozită, formată din istorici, unii extrem de distinși, de diferite vârste este, de asemenea, formată din personalități ale vieții publice, care nu s-au remarcat până acum printr-o activitate de cercetare în domeniul științelor sociale, în general și al istoriei, în mod particular. Trebuie să spunem că raportul suferă de pe urma acestui caracter compozit. Mie, ca cititor, mi s-a părut că există capitole extrem de bine scrise, paragrafe, pagini temeinic documentate, care te fac să te simți mândru că ești istoric, sunt făcute potrivit celor mai riguroase metode, de regulă nu sunt niciodată noi, autorii care au produs aceste pagini, care mie mi se par bine făcute, își preiau propriile cercetări, anterioare, deja cunoscute în mediul universitar, după cum există capitole, pagini, paragrafe pe care le-aș considera, mai degrabă, din categoria scrisului jurnalistic. Sunt pagini de opinii, de păreri mai mult sau mai puțin înflăcărâte, care stârnesc mai mult sau mai puțin asentimentul cititorului, dar nu pot fi considerate texte de ordin academic, care sunt rodul unei cercetări, deci caracterul compozit al textului, care e relativ masiv, are 660 de pagini, dacă nu greșesc, se regăsește în aproape fiecare pagină.

O altă observație pe marginea textului, pe care vreau s-o fac, sperând că voi deschide astfel discuția, este cea a unui defect fundamental. Despre merite sunt convins că vor vorbi foarte mulți dintre cei din jurul mesei. Defectul fundamental mi se pare acela al lipsei de coordonare. Deși acest volum a avut un coordonator numit de președinte, în persoana profesorului Vladimir Tismăneanu, mie mi se pare că acest coordonator nu și-a făcut treaba, ca să fiu foarte simplu în afirmația mea. Ar fi sarcina celor mai mulți dintre noi, care

avem o carieră în științele sociale, am fost în situația de a coordona volume și știm că trebuie să citești fiecare contribuție, s-o dai de două, trei ori fiecare dintre autori, spunându-i că între prima și a șaptea contribuție există neconcordanțe, faci reuniuni cu toți autorii, clarifici instrumentele conceptuale, cele mai bune referințe bibliografice, pe care toată lumea ar trebui să le folosească, este o muncă a editorului de volum colectiv care ne este cunoscută. S-ar părea că această muncă pe care ar trebui s-o regăsim aici nu a fost făcută. Și sunt două dovezi aici.

Prima este cea a faptului că s-au strecurat în text afirmații făcute de persoane care, în mod evident, nu au înțeles regimul comunist. Și o să vă dau un singur exemplu din concluzii. Ni se spune acolo că perioada ceaușistă, deci perioada anilor '80 cu precădere, în ciuda referințelor pe care Ceaușescu le făcea în discursurile sale, la întăriri ale legalității socialiste, nu a fost o perioadă de întărire a statului de drept, dimpotrivă, și în anii '80 s-au perpetuat faptele represive. Oricine știe regimul comunist ca cercetător, imediat va observa că această frază cheie, „întărirea legalității socialiste”, era un apel la întărirea represiunii. Deci, cel care a scris paginile respective nu avea o bună cunoaștere a surselor primare și secundare legate de epoca ce s-a încheiat în 1989. Persoana respectivă ar fi trebuit, probabil, exclusă din volum sau cel puțin paginile respective excluse din program.

Pe de altă parte, și mai grav încă, și cu asta voi încheia, ceea ce îi lipsește volumului este rigoarea conceptuală. Există o alegere fundamentală care s-a făcut în momentul numirii comisiei și, care, cred, că nu a fost comentată deloc, dacă greșesc vă rog să mă corecți, și anume alegerea diferitelor tipuri de „limbă” care ar fi putut fi folosite în calificarea regimului. În ceea ce mă privește, prefer să mă gândesc la regimurile comuniste, recurgând la instrumentul analitic, pe care conceptul de „totalitarism” mi-l oferă. Profesorul Tismăneanu, și pe cale de consecință toți participanții la volum, au ales conceptul de „dictatură”. Alegerea nu este inocentă, nu e o simplă alegere de vocabular, este o alegere de gândire, este o alegere politică. Regimul totalitar trebuie înțeles foarte simplu, vă spun lucruri foarte cunoscute, în componenta lui represivă, firește, dar și în componenta lui de integrare. Regimul totalitar este un regim care mobilizează, care integrează, care reprimă, dar în care se fac cariere, în care oamenii participă la autogestiunea sistemului într-un mod care a fost, fără îndoială, studiat și a dat naștere unei literaturi științifice extrem de bogate și de rafinate. Când vorbești despre dictatură, ai imaginea unui regim de tip clasic, tradițional, în care ai o societate de supuși care, în general, nu au niciun cuvânt de spus și o elită, o clică, folosesc termenul de clică în sens descriptiv, în sensul din teoria elitelor, care conduce cu ajutorul unui aparat polițienesc. Odată epurată clică, tiraniile din Grecia antică, societatea își regăsește sănătatea, funcționarea democratică.

Definind comunismul ca dictatură, exonerezi societatea de orice fel de răspundere. Definindu-l ca totalitarism, trebuie să ai o privire mai fină, mai nuanțată în atribuirea responsabilităților. Ele sunt, ne-a fost spus din 1945,

studiind regimul totalitar nazist, de trei feluri: responsabilitățile celor care au trăit sub comunism, sub nazism respectiv, responsabilități de ordin penal, responsabilități de ordin politic și responsabilități de ordin moral. Într-o dictatură comunistă nu mai există decât responsabilități de ordin penal. Există o clică de generali, ca în America de Sud, care conduce țara un număr de ani, este răsturnată, generalii sunt trași la răspundere, dacă se poate, și cu asta s-a încheiat. Societatea este considerată a fi, în ansamblul ei, o victimă.

Există însă o incoerență conceptuală și mai mare. Deși regimul este calificat ca dictatură, găsim pe foarte multe pagini expresii de tipul *comunismul a fost un despotism totalitar*. Nu mai înțelegem. E o *dictatură*? Un *despotism*? Un *totalitarism*? Nu ne este clar ce e *comunismul*. Care este cheia conceptuală prin care trebuie să îl citim? Dincolo de fapte, dincolo de documentele de arhivă, ne dăm un pas înapoi după ce am citit arhivele și încercăm să înțelegem ce am citit și pentru asta, avem nevoie de instrumente. Instrumentele acestea nu ne sunt date în acest volum. Mai mult, nu suntem nicio clipă lămurii ce înțelegem autorii acestui volum prin *stat*, prin *regim*, prin *sistem*. Vreau să vă citesc două pasaje, două propoziții scurte pentru a vedea cât de departe merge confuzia termenilor. Ni se spune: „*Vom desluși în acest volum completa degingoladă a P.C.R. ca organism politic*”. Avem noțiunea de „organism politic”. P.C.R. este organism politic. Vom medita asupra responsabilităților sale instituționale. Acest lucru este cu atât mai urgent, cu cât niciun partid din România post-decembristă... Aceste partide din România post-decembristă sunt și ele *organisme*? Sunt *instituții*? Sunt *asociații*? Ce sunt? Nu ni se spune și nu vom afla pe 660 de pagini. Apoi, „*Nu și-a asumat răspunderea pentru cele patru decenii și jumătate de obsesivă... În chip lamentabil, regimul post-comunist...*” Avem termenul de *regim*, ce înseamnă *regimul post-comunist*? Nu a făcut mari progrese în această direcție. Discuția despre statul comunist... Avem regim post-comunist și stat comunist. Ca sistem politic, statul comunist este un sistem politic bazat pe disprețul total, nu ne interesează, nu s-a tradus într-o condamnare de către noul stat democratic. Nu înțelegem! Ce înseamnă *stat*? Ce înseamnă *regim*? Ce înseamnă *sistem*? Pe cine trebuie să condamnăm când condamnăm comunismul? Condamnăm un stat? Condamnăm un organism? Condamnăm un sistem? Condamnăm un regim? Condamnăm niște oameni? Există o sugestie. La sfârșitul acestui volum există o listă de microbiografii. Sunt 64. Făcând o glumă, cei care sunt familiari cu istoria comunismului poate că o vor aprecia, un fel de bandă a celor 64 care au condus România vreme de 50 de ani. Nu? Le-am făcut micromonografiile, știm a cui este responsabilitatea morală, penală și politică și am încheiat discuția.

Mai grav încă, și cu asta vă promit că închei, încă o confuzie care e mult mai serioasă, pentru că mi se pare mie că foarte multe pagini, în ciuda vârstei adesea tinere a unora dintre colaboratorii la volum, acest volum este scris într-o limbă care datează dinainte de 1989. Vă citesc fraza care mie mi se pare *cheie* și cu care ați înțeles, cred, întreaga abordare conceptuală, științifică din cele 660 de pagini: „*Simplu spus, vreme de patru decenii și jumătate statul român a fost confiscat de un*

grup politic, banda celor 64, străin de interesele și aspirațiile poporului român”. Străin de interesele și aspirațiile poporului român se putea scrie în anul 1950, în anul 1960, în anul 1970, în anul 1980. Este limbajul istoriografiei de partid care continuă netulburat în anul 2006. Nu? Fiind folosit de istorici de diferite vârste pentru a condamna comunismul. Mi se pare extrem de straniu și de îngrijorător.

Spunând aceste lucruri, poate vi s-au părut severe, pentru cei care ați apreciat textul, vreau să spun că textul, am mai spus-o, dar vreau să insist, are pagini și capitole foarte, foarte consistente. Cred că ne aflăm, de pildă, e o părere personală, în fața celei mai sistematice prezentări a represiunii, a geografiei penitenciare de care dispunem în literatura de specialitate de până acum. Sunt vreo 200 de pagini care, fără îndoială, vor fi citite și citate multă vreme de acum înainte, pentru că nu există o altă sinteză care să le înlocuiască. Deci, există un travaliu extrem de serios, în multe pagini, dar, din păcate, acest raport final nu este un volum coordonat, nu are o claritate conceptuală, nu înțelegem cine este condamnat. Regimul comunist înseamnă și universitățile? Aș deveni neliniștit, pentru că mi-am dat diploma de licență înainte de 1989 și mă pot afla în situația ca mâine, studenții mei sau colegii mei mai tineri care și-au făcut studiile după 1989, să ceară, inclusiv în instanță, pe baza declarației președintelui României din 16 decembrie 2006, excluderea mea din Universitate ca neavând studii superioare. Am diplome de studii obținute într-un regim criminal și ilegal. Sunt și ele, dacă nu criminale, măcar ilegite? Deci, sunt o seamă de neliniști pe care le putem avea atâta timp cât cele 660 de pagini au fost materia unei condamnări publice a comunismului, ne vor spune poate cei care sunt membri ai parlamentului dacă e un mesaj al Președintelui adresat Parlamentului, dacă e cu adevărat un document oficial care face istorie în această țară. Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumesc domnului profesor Daniel Barbu și, mărturisesc, mi-e foarte greu să adaug ceva peste cele rostite de domnia. Însă, încheia domnia sa cu formula „660 de pagini”... sunt 663, puțin a lipsit să nu ajungem la numărul diabolic. Aș vrea să cred că demersul în cauză a avut un *ros*, nu pentru a fi, credeți-mă, într-o altă ipostază în raport cu ceea ce s-a spus până acum. Astfel că, înainte de a da cuvântul invitaților noștri, mă gândesc că problema noastră este, așa cum a spus domnul Barbu, nu calificarea regimului ca atare ci, așa cum spuneam, analiza științifică, pas cu pas, a acestui impresionant volum sistematizat sau nesistematizat aflat pe masa noastră. El trebuie *gândit, judecat, analizat la rece*, așa cum am fost învățați noi, aflându-ne acum în pericolul la care făcea referire domnul profesor Barbu de a ne contesta dumneavoastră diplomele pentru că le-am luat, într-adevăr, înainte de 1989. Spunea cândva, nu foarte demult, un reputat istoric francez: *Istoria trebuie mereu rescrisă, ea se construiește în permanență și în permanență se autodepășește. Soarta sa este cea a tuturor științelor omului. Nu cred, prin urmare că aceste cărți de istorie, pe care le scriem, vor fi valabile timp de decenii și decenii. Nu există carte scrisă odată pentru totdeauna și aceasta o știm cu toții!*

Dacă îmi permiteți, de la această, așa zice eu, ideală motivație, am putea pleca acum, în continuarea celor spuse deja și, l-aș ruga, în această ordine de idei, pe domnul prof. univ. dr Ioan Scurtu, care este citat, cu numeroase lucrări în raport, să continue domnia sa pe linia pe care am trasat-o, cu permisiunea domniilor voastre!

Prof.univ.dr. Ioan Scurtu:

Da. În primul rând nu aș fi dorit să iau cuvântul atât de repede.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Acum... n-aveți încotro!

Prof.univ.dr. Ioan Scurtu:

Aș fi dorit să ascult și alte opinii.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Puteți reveni, oricum!

Prof.univ.dr. Ioan Scurtu:

Totuși, așa spune câteva cuvinte, cu rugămintea ca, eventual pe parcurs, să-mi permiteți să mai iau cuvântul. Și-o să încep chiar cu această comisie de istorici, așa cum apare ea aici. Din calculele mele istorici nu sunt: Sorin Alexandrescu, Mitropolitul Nicolae Corneanu, Constantin Ticu Dumitrescu, Radu Filipescu, Virgil Ierunca, Sorin Ilieșiu, Gail Klingman, Monica Lovinescu, Nicolae Manolescu, Horia Roman Patapievici, Romulus Rusan și Stelian Tănase. Ar rămâne ca istorici Marius Oprea, Dragoș Petrescu, Andrei Pippidi, Cristian Vasile, Alexandru Zub. Din aceștia, doar Marius Oprea, Dragoș Petrescu și Cristian Vasile sunt specialiști în istorie contemporană. Ceilalți sunt specialiști în alte domenii, iar opinia mea este că, dacă era vorba de istorici, în primul rând trebuia să se apeleze la membrii Academiei Române. Din această comisie de istorici nu face parte decât un singur membru al Academiei Române, domnul Alexandru Zub, care nu este un specialist în istorie contemporană. Tot respectul pentru scrierile dânsului, care se referă la istoriografie, la perioada medievală. Așa încât, fără a face eu neapărat o apreciere de valoare, comisia nu este o comisie de istorici. Este o comisie numită pe anumite criterii, cred că de ordin politic, pentru că de specialitate, în nici un caz, nu!

Aceasta e o primă chestiune. A doua: comisia aceasta s-a numit o comisie de analiză a perioadei comuniste: *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*. În realitate, așa cum președintele României a spus, aceasta a fost o comisie de condamnare a dictaturii comuniste din România. Cu alte cuvinte, el nu și-a propus să analizeze tot ce s-a întâmplat, ci să scoată doar acele elemente care țin de condamnarea regimului comunist, cum se zice, aici părerea mea este că n-a existat un regim comunist, dar nu are rost acum

să intru într-o asemenea dezbatere, din România perioadei 1945 – 1989. Din această cauză, cu toate că în aparatul critic apar multe lucrări, domnul Cojoc spunea că sunt și eu citat, nu mă simt foarte onorat, trebuie să spun, pentru că, în fapt, este un raport politic care a avut un țel pe care și l-a atins. Vreau să spun, pentru cei care nu cunosc sau pentru cei care ar dori să cunoască, faptul că s-au publicat numeroase volume de documente care ar fi permis o abordare echilibrată și consistentă a acestei perioade. Am să citez acum, câteva dintre ele, la unele fiind și eu coautor sau coordonator. Un volum în 1945, un volum în 1946, un volum în 1947. Apoi volume privind *ședințele Biroului Politic în 1948, '49, '50, '51, '52*. '52 - partea I deja a apărut, '52 – partea a II-a urmează să apară. Apoi, volume consacrate retragerii trupelor sovietice, momentul 1956 România, '56 Polonia, '56 Ungaria, Primăvara de la Praga, 1968. Apoi, două volume de documente privind *Declarația din aprilie 1964*, un volum privind relațiile româno-chineze de la începuturi până în 1974, volume consacrate procesului Pătrășcanu și, încă, multe altele. Cu alte cuvinte, nu a fost un teren gol pe care să-l fi umplut acest raport, care se recomandă să devină așa... un fel de manual de școală, pe care să și-l însușească toată lumea. Eu sper că am depășit perioada lui Chișinevschi și a lui Roller, când specialiștii erau chemați și instruiți cum trebuie să abordeze problemele. Eu sper că suntem în măsură să gândim cu capul nostru și să ne asumăm responsabilitatea pentru ceea ce vorbim și pentru ceea ce scriem, fără să avem nevoie de îndrumare sau de cursuri scurte, cum a fost într-o vreme în abordarea problemelor care fac obiectul sesizat.

Eu am multe observații concrete și, dacă o să fie timp, o să mă refer la ele, pentru că sunt unele de-a dreptul jenante pentru o comisie de specialiști în care, de exemplu, se spune că Guvernul a publicat Declarația din aprilie 1964. Aceea a fost o Declarație a C.C. al P.M.R. adoptată de o plenară a C.C. Păi, dacă nici măcar atâta nu se știe, atunci eu nu știu care poate să fie valoarea științifică a unui asemenea material. Regret foarte mult că în acest document există materiale de foarte bună calitate și domnul profesor Barbu s-a referit la chestiunile legate de închisori, arestări, teroarea, sunt acolo și cele privind biserica, minoritățile naționale, dar și acestea scrise dintr-o anume tentă politică, pe care, cred, că a trebuit s-o satisfacă autorii.

Sunt apoi o grămadă de lucruri de acestea de cancan, că jucau biliard, că se plimbau prin parcul Herăstrău, că purtau pantofi cu toc, că nu știu ce. Dar viața reală nu apare. Eu mi-am adus aici, dintr-o carte pe care am publicat-o, o listă întreagă de oameni care au trăit și au creat în această perioadă. Și, haide să spun așa câteva nume ad-hoc: au fost Maria Tănase, Ioana Radu, Gică Petrescu. A fost academicianul Moșil, matematician, academicianul Teodorescu, a fost Caius Iacob, a fost Constantin C. Giurescu, a fost Gheorghe Platon, a fost Aurică Simion, apoi au fost atâția scriitori, atâția artiști, atâția oameni de mare valoare, care nu sunt menționați, iar unii dintre ei, cum ar fi să zicem Lăncrăjan, menționați ca un fel de colaboraționiști, ca un fel de naționaliști care au făcut mult rău. Păi, dacă măcar unul dintre membrii acelei comisii ar fi citit *Fiul secetei*,

și-ar fi dat seama că Lăncrăjan a scris cel mai dur rechizitoriu la adresa colectivizării din România, roman care a apărut în anii regimului respectiv și nu a fost comod pentru autor să poată publica așa ceva. Marin Preda, de asemenea, cu *Cel mai iubit dintre pământeni* sau Buzura cu romanele lui. Nul! Sunt trecuți așa... ca un fel de colaboraționiști, ca niște oameni care au trăit și ei prin lumea asta în umbra lui Gheorghiu Dej, a lui Ceaușescu, a lui Chișinevschi și-ale altora.

Este opinia mea că acest raport nu oferă o imagine a societății românești din acea perioadă, dar el are un merit, și anume, de a arăta necesitatea, absolută pentru istorici, de a se apleca cu mai multă intensitate asupra acestei perioade și de a acționa ca adevărați profesioniști, de a pune la dispoziție lucrări fundamentate științific, documentate și, care, într-adevăr, să prezinte o valoare științifică autentică. În momentul de față, din punctul meu de vedere, avem de-a face cu un raport încropit, absolut încropit; am găsit zeci de pagini luate din cărți publicate, discutabile și acelea, deci, un raport încropit, care nu poate în niciun fel să reprezinte un îndrumar, cum se dorește, pentru profesori, pentru cetățenii acestei țări. Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Cele spuse de domnul profesor Scurtu ne trezesc, dacă vreți, dintr-o anume stare! Analiza sistematică pe care dorim să o facem raportului sunt convins că, în timpul alocat dezbaterii, nu cred că se va realiza integral sau nici măcar parțial. Vreau să vă rog, în continuare, stimați invitați, să continuăm discuția prin intervenții oarecum mai reduse ca durată, pentru a putea să ajungem, totuși, la niște concluzii. Nici nu vreau să cred că prima imagine sau prima impresie va fi aceasta: că noi, acum, am venit în această adunare. La această masă rotundă, *să condamnăm un raport de condamnare*. Adică aș vrea să vă spun că suntem în faza în care studenții și, desigur, invitații care ne urmăresc *doresc să știe ce anume este bun din acest raport și dacă poate fi folosit acest bun*. Acesta a fost, neîndoielnic, motivul care ne-a determinat pe noi, ca facultate, să propunem această dezbatere. Părțile sale scrise *inegal* denotă, în ultimă instanță, sau ne duc cu gândul la un *discurs inegal* și, din acest punct de vedere, suntem supuși oricărui – hai să le numesc – inerente atacuri.

Deci, cu această modestă precizare, aș dori să întreb cine dorește să continue. Domnule profesor Hlihor, aveți cuvântul!

Prof.univ.dr. Constantin Hlihor:

Am să încerc să fiu foarte, foarte scurt. Intervențiile au fost deosebite, ceea ce m-a determinat și pe mine să îmi pun o întrebare și să încerc și din partea domniilor voastre să vedem dacă mai sunt și alte întrebări. Dacă este un raport politic, care este poziția și atitudinea istoricului sau a omului de carte, a universitarului față de acest raport politic? Trebuie să dăm un răspuns științific față de un document politic. Care este raportul istoricului și a universitarului ca instituție sau ca cetățean față de o dezbatere politică? Și, dacă am pus această

întrebare, mi se pare și mai important să vedem care este rolul istoriei și ce loc ocupă istoricul în societate, în raport cu evoluția politicului. Domnul profesor Barbu atrăgea atenția, cred, în mod cu totul și cu totul justificat. Nu putem să avem o dezbatere corectă dacă nu avem răspunsuri la dimensiunea științifică. Nu putem să evaluăm un regim, un sistem politic, dacă nu se cade și avem o poziție clar definită asupra a ceea ce analizăm. Și, din acest punct de vedere, trebuie să mai aduc în discuție că orice dezbatere științifică serioasă trebuie să țină cont că avem teorii politice și perspective de analiză din varii perspective și școli de abordare. Prin urmare, a discuta despre regimul comunist numai din perspectiva politicului și, după aceea, a impune istoricului o atitudine, mi se pare că, în fapt, se ocultează rolul și locul istoricului și al istoriei în societatea contemporană.

Pe de altă parte, cred că atunci când judecăm evoluția unei jumătăți de secol din istoria societății românești, este extrem de greu de a face aprecieri totalizatoare. Regimul comunist a avut trăsături diferite, a avut manifestări diferite și cred că nu oferim o imagine coerentă și corectă prin exprimări totalizatoare, care impun imagini aproximative și de cele mai multe ori deformatate. Dacă operăm cu un asemenea tip de abordări și perspective de analiză, riscăm să cădem într-o propagandă pe suport istoric, așa cum o făcea și regimul comunist. Și, atunci, iarăși ne întrebăm care este rolul, menirea istoricului și a istoriei în învățământ. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim, domnule profesor Hlihor pentru intervenția dumneavoastră și, în continuare, domnul Cosmin Popa, directorul Agenției NewsIn, are cuvântul!

Dr. Cosmin Popa:

Mulțumesc! Cu tot respectul, riscăm să ne situăm în plin nonsens aici. Am ascultat puțin mai devreme o critică metodologică strălucită a domnului profesor Daniel Barbu la adresa raportului, apoi o critică acută a domnului profesor Scurtu la adresa abilitării academice a autorilor raportului, desființându-i. Însă, cred că suntem într-o minimă rătăcire, pentru că eu sunt convins că trebuie să analizăm acest raport din perspectiva unui produs media. Pentru că nu este nimic altceva. Este un produs de consum și îl analizăm din perspectiva impactului pe care l-a creat în societate. Cred că aici este cheia potrivită, pentru că este limpede, este ușor de desființat metodologic acest raport. Poate că, domnule profesor Scurtu, locul Monicăi Lovinescu și al lui Radu Filipescu este chiar aici, în această comisie, pentru că ei sunt dovezile vii ale represiunii comuniste. Și aici este de discutat.

Dar haideți să ne referim un pic la acest raport din perspectiva sa de produs media, pentru că asta este. Este un produs media, modul de structurare al comisiei fiind un compromis mai mult sau mai puțin stabil între cele două palate. Știți foarte bine istoria introducerii lui Marius Oprea în comisie, lipsa unei

metodologii extrem de riguroase în elaborare, toate îl califică precum un document politic perfect în structură, prin curențe metodologice, care transmite mesaje de asemenea natură. Dar, cred că nu și-a atins nici măcar acest scop de produs media, în sensul în care nu a creat în societate un curent, nu a dus la o decantare a responsabilităților morale, nu a pus probleme noi, ci a creat, așa, o furtună de dezbateri, mai mult sau mai puțin inutile, în care istoricii se atacă unii pe alții, în care profesorul Tismăneanu împreună cu cei citați din comisie s-au văzut dintr-o dată ca depozitari ai adevărului absolut și au încercat să aplice această grilă personală asupra istoriei naționale și așa mai departe. Deci, a generat o serie de subproduse, care nu au făcut decât să afecteze și mai mult fragila atmosferă intelectuală din România. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim domnului Popal! Pentru că domnia sa a vorbit de un produs media și pentru că în urmă cu câțiva ani scriam ceva legat de necazul sau riscul de a aborda și din perspectivă jurnalistică un eveniment istoric, dați-mi voie să citez doar atât din acel articol: *Nu s-a refuzat nicidecum contribuția jurnaliștilor, a antropologilor, sociologilor, geografilor, politologilor, etc. în acest efort, se înțelege, istoriografic. Din contră, soluția dialogului a fost definitorie și rămâne, cred, și astăzi calea de urmat. Puterea de a comunica (pentru că aici suntem) puterea și nevoia de a comunica, puterea ca necesitate imperativă într-o lume istoriografică invadată la tot pasul de neștiințific dilematism și, nu în ultimul rând, neadevăr, sunt esențiale, având convingerea în discernământul și onestitatea științifică probate de creatorul de pagini istoriografice.*

Noi în această dilemă ne găsim acum! Dumneavoastră, în mod evident, din postura creatorului de – așa spune – *mesaj media*, noi, parte dintre cei de față, în postura celor care suntem *robii documentului istoric și ne raportăm la el ca la moaștele sfinte*, de multe ori, chiar dacă unele dintre documente, știm prea bine, au greutate implicite de facere, contra-facere, interpretare. Dar, este o observație corectă, în esență, aceea pe care ați făcut-o și, așa vrea, în continuare, să dau cuvântul nu unui istoric, ci unei părți a acelei *istorii* despre care vorbește raportul. Am spus-o, inegal realizat, cu tot felul de lacune, dar și cu merite deosebite, pe care, de altfel, domnul Daniel Barbu le-a remarcat mai devreme.

Domnule Președinte al Asociației Foștilor Deținuți Politici, Paul Andreescu, am înțeles că doriți să ne spuneți câte ceva, tocmai prin faptul că sunteți realmente parte a experimentului totalitar. Așa vrea să spun, înainte de a vă da cuvântul, și acest lucru: de ce se produce această dezbatere aici, la noi? Pentru că Dobrogea a fost un spațiu al experimentelor totalitare, pentru că vorbim de perioada de după 1945 și în speță anul 1949, începutul colectivizării și al Canalului Dunăre-Marea Neagră (1949-1953), continuăm cu represiunea asupra rezistenței (pe fundal), așa cum s-a manifestat ea în diverse moduri și încheiem cu această idee, toate s-au produs într-o vreme în care, în acest spațiu, aveam cele mai multe trupe de ocupație. Să nu uităm nicio clipă și acest aspect.

Domnule Paul Andreescu, aveți cuvântul!

Paul Andreescu:

Nu aveam de gând să intervin la capitolul despre care vorbim acum. Eu mă pregătisem pentru punctul de represiune, unde ziceam că pot să vin chiar cu elemente noi. Și, dacă o să îmi fie permis, o să intervin și o să aduc chiar elemente noi. Dar am fost surprins de colegii istorici, e bine că ați făcut precizarea, nu sunt istoric, care au început prin a denumi raportul un eșec. A fost prima precizare făcută. Eu îmi permit să spun punctul de vedere al celor care au trecut prin gulagurile românești, mai am aici doi colegi. Eu fac parte din generația tânără, dacă se poate numi așa, dintre cei arestați în 1956, legat cumva de evenimentele din Ungaria. Sigur că au existat și există numeroase scrieri care vorbesc cu lux de amănunte despre toate ororile petrecute de la instalarea sistemului comunist, de fapt, de la primele șine ale tancurilor rusești intrate pe pământul românesc. Pentru că, ar trebui să începem probabil cu cei 100.000, așa cum spune istoria, de soldați și civili pe care rușii ni i-au luat prizonieri și pe care ni i-au înapoiat cândva, o parte dintre ei, deși eram în armistițiu, noi nu mai eram în război. Ar trebui să continuăm cu '45 cu '46, cu '47, cu '48 când începe, de fapt, adevărata represiune în țara românească. Asemenea scrieri sunt, dar ele nu au fost adunate. Istoricii nu le-au adunat. Fiecare a scris în parte. Era nevoie însă de un document. Eu am făcut parte din delegația care, în martie 2005, a fost la Președintele Băsescu și a cerut explicit, printre altele, condamnarea comunismului. Știți cu toții care a fost răspunsul. Și noi am fost nemulțumiți. Și a trebuit să mai treacă încă destul timp, un an de zile, până când s-a găsit o soluție. Noi nu am avut pretenția și nici nu o vom avea niciodată ca raportul Tismăneanu să cuprindă totalitatea ororilor și să fie o lucrare academică căreia nimeni să nu îi găsească niciun reproș. Ororile și evenimentele din timpul comunismului au fost mult prea multe și desfășurate pe o perioadă mult prea lungă. Holocaustul s-a desfășurat pe perioada a câțiva ani ai războiului. Holocaustul roșu s-a desfășurat pe perioada, în țara românească, a 45 de ani și dimensiunile au fost mult mai mari. A apărut un document, care, departe de noi de a fi numit un eșec. El a fost un document pe baza căruia, pentru prima dată în țara asta, comunismul a fost catalogat așa cum trebuia: sistem criminal și ilegal. Criminal pentru că de la instalare până la înlăturare s-a bazat pe crimă și ilegal pentru că a fost adus în țara românească, și nu produsul românilor.

S-a vorbit de încercări. Încercările lui Babiuc. Au fost încercări, declarații. Și s-a spus că actul, declarația președintelui în camerele reunite, și acolo am avut prilejul să fiu prezent ca invitat, nu este un act oficial de fapt, ci o simplă declarație. Eu știu că prin declararea lui, a devenit act oficial. Mai mult, mai știm că toate demersurile făcute de unele partide, în special de P.R.M., cu concursul P.S.D.-ului, de a-l determina pe președinte să nu poată să își țină declarația, au avut tocmai acest scop: declarația președintelui să nu devină un act oficial. Nu scăpăm, din păcate, de tendința de globalizare. Totdeauna când încercăm să

salvăm ceva, atunci aducem o categorie sau găsim ceva, un subterfugiu, în care să aducem mai mulți, pentru ca vina să nu mai pară vină, ci ceva banal.

Nu, domnilor, comunismul a fost o crimă, de la instalare până la înlăturare. Că au existat instituții, nici nu putea să existe fără instituții și fără oameni pregătiți. Sigur că au existat și oameni pregătiți, dar în raportul Tismăneanu nu despre oamenii care nu au fost implicați trebuia să se vorbească, ci despre oamenii care au fost implicați. Dacă se poate, eu mai am niște materiale, pe care pot să vi le prezint, dar la capitolul *represiune*. Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Vă mulțumesc foarte mult! Vă sunt dator cu o explicație. Vă rog, poate, să îmi scuzați stângăcia exprimării mele!

Paul Andreescu:

Nu am cerut explicații!

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Nu ați cerut, dar eu mă simt dator! Nu am calificat, repet încă o dată, ceea ce am formulat cu inabilitate la început. Nu am spus că acest raport este un eșec. Am spus că este rezultatul unui eșec politic și anume cel al președintelui României, ca, pe baza judecății sale de politician, de om politic, de om de stat, să recunoască diferența între *comunism* și *democrație* și să califice într-o propoziție, într-o pagină, în zece pagini, în 50 de pagini, regimul precedent. Președintele e cel care a spus: *Sunt incapabil să judec comunismul, singur cu mintea mea, cu experiența mea de politician, cu conștiința mea de ales al românilor și am nevoie de niște experți*. A spus „raport științific”. A cerut în începutul verii anului 2005. De aceea, mi-am permis să calific acest raport științific, poate că am greșit! Domnul Cosmin Popa, fără îndoială, are dreptate. E un produs media și mi se pare mie că domnul Popa l-a calificat drept eșec. Un produs media care a eșuat, pentru că în afară de două-trei emisiuni televizate care s-au făcut în săptămâna imediat următoare prezenței președintelui în Parlament, de atunci, cred că este prima reuniune care se întâmplă în această țară, în care acest raport este luat în discuție. Dar, poate, greșesc, nu știu! Cel puțin în universități nu știu să mai fi fost discutat vreo dată.

Deci, ca produs media, a eșuat. Ca proiect politic, a eșuat, pentru că președintele, în absența lui, ar fi trebuit să știe, după părerea mea de cetățean, nu – să spunem – de modest specialist în științele sociale, ci ca cetățean, ar fi trebuit să știe ce e *comunismul*. A spus că nu știe și că are nevoie de domnul Tismăneanu și de un număr de 20 de experți, 20 de specialiști ca să îi spună. Singur nu se poate dumiri. Vă mulțumesc și mă scuzați!

Domnul doctor Hașotti vrea să intervină!

Conf.univ.dr. Puiu Hașotti:

Domnule profesor, domnule academician, voi fi foarte succint. În primul rând, pentru că eu nu prea sunt istoric. Eu sunt arheolog. Vreau să vă spun doar câteva cuvinte. În primul rând, domnule Andreescu, nimeni nu neagă oroarea comunismului. Nimeni! Nici acest raport, nici sutele de mii de pagini scrise până acum. Eu aș vrea să vă spun că, dacă ne uităm strict la *Constituție*, ceea ce ne-a prezentat domnul președinte Traian Băsescu nu este un mesaj. Este pur și simplu un discurs, care nu este document, din păcate! Nu este document al statului român. Este un discurs, care a fost ținut în baza unui document, analiza critică a acestui document au făcut-o cei trei distinși profesori și, cam atât!

Aș vrea să vă spun că, înainte de a se constitui comisia Tismăneanu, domnul președinte Traian Băsescu a spus că va face o comisie pentru a înainta un punct de vedere științific, subliniez științific, asupra comunismului. De ce era nevoie de acest lucru, mă întreb și acum! Eu, însă, am cerut să dea o declarație politică, în care am arătat că în România s-au scris până acum sute de mii de pagini, probabil sute de mii de cărți, articole, eseuri și așa mai departe și, prin urmare, nu mai este nevoie de o comisie pentru a arăta științific ororile comunismului. Am transmis către Cancelaria Prezidențială și o listă cu o bibliografie minimală, câteva zeci de titluri. Evident, nu am primit niciun răspuns! Sigur, aici mai este și o problemă: trebuie să ai și apetență pentru lectură. Probabil n-a existat. Prin urmare, trebuie să fiu de acord cu critica științifică a acestui document, pe care au făcut-o cei trei distinși profesori și spun, la rândul meu, că acesta este un gest politic. Un gest pur politic, care are la bază un demers oarecum științific. Cred că așa s-ar putea caracteriza totul. Pentru că, încă o dată vă spun, în vreme ce existau zeci de mii, sute de mii de pagini care incriminau comunismul și, domnule Andreescu și domnilor participanți, nici nu era nevoie să fi avut o mare apetență pentru lectură pentru a condamna într-o pagină comunismul. Asta este! Și sigur aveți dreptate! Este un produs media, dar nereușit. La fel cum este un produs științific foarte puțin reușit, pentru a fi politicos.

Eu cam atât am vrut să vă spun. Mijlocul acestei intervenții a mea a fost faptul că eu am trimis domnului președinte o listă cu zeci, poate sute de lucrări care presupuneau că această comisie este absolut inutilă. Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Și eu vă mulțumesc! Definiția cea mai elementară pe care o putem da unui om politic este cea persoană care poate să judece un lucru în absența dovezilor științifice. Pentru că, atunci, nu mai este om politic. Este istoric, este membru al Academiei, este chimist, este tehnocrat. Omul politic, tocmai în absența dovezilor spune: *asta este judecata mea, acesta este drumul pe care mergem*. Poate să aibă dreptate, poate să nu, dar își asumă această funcție de judecată eminentamente politică, pe care mi se pare mie că președintele României nu a fost capabil să și-o asume. De asemenea, mulțumim încă o dată domnului Hașotti!

Domnule Andreescu, cu toată modestia și cu tot respectul pe care vi-l datorez, și textul din august 1991, declarația de presă a ministrului Justiției dată în numele primului ministru, și scrisoarea domnului președinte Emil Constantinescu, e adevărat că nu califică comunismul drept ilegal, dar îl califică drept criminal. Există cel puțin două calificări, ale unor importanți oameni de stat români, înainte de Traian Băsescu, care au calificat public, cât de oficial nu știu, dar public, regimul comunist drept regim criminal. Mai mult, primul ministru în 1991, de aceea a făcut declarația prin intermediul ministrului Justiției, a dat ordin ministrului Justiției de a ancheta crimele comise de comunism. Acest raport și declarația Președintelui Băsescu din decembrie nu conțin ordine date Procuraturii pentru a ancheta eventualilor vinovați. Sigur, a urmat septembrie 1991, iar Procuratura n-a mai anchetat nimic!

Domnul Florin Abraham am înțeles că dorește să intervin!

Florin Abraham:

Numele meu e Florin Abraham, din partea Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului din București și aș vrea să mă refer la trei aspecte. Primul element ar fi acela al periodizării diferite a regimului comunist dintr-o perspectivă maghiară. Salut prezența în raport a unor consistente analize privind minoritățile etnice, dar am rămas surprins și, vă împărtășesc surprinderea legată de faptul că perioada 1957-1965 este considerată perioadă de control total al societății. Ceea ce, într-o analiză a dinamicii regimului comunist și a represiunii lui, nu este întocmai. Să luăm 1964, momentul eliberării deținuților, *Declarația din aprilie*. Ceea ce cred eu este că problema este transformarea sau realizarea unei chei etniciste de analiză a regimului comunist și acceptarea ei, ceea ce, într-un fel, transmite mesajul că, dacă în 1957-1965 a fost perioada de maxim control asupra societății, comunitatea maghiară a contribuit din plin la instaurarea comunismului într-o manieră supradimensionată.

A doua chestiune se referă la existența unui capitol privind represiunea comunistă din Republica Moldova. Dacă este un document oficial al statului român care condamnă și care consacră vinovății, de ce doar din Republica Moldova și de ce nu, de exemplu, din Bucovina, care nu există? În sfârșit, al treilea element la care vreau să mă refer, este cu privire la Revoluția din 1989, când, se spune, că adevărata Carte de proclamație a Revoluției este *Declarația de la Timișoara*, spunându-se că Piața Universității este adevărata continuatoare a Revoluției, ceea ce, cred eu, ocultează din nou realitatea și anume actul fundamental al Revoluției, comunicatul C.F.S.N. și elementele care au urmat, inclusiv, foarte important, la 1 februarie constituirea C.P.U.N.-ului.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumesc domnului cercetător de la Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, domnul Florin Abraham și, pentru că menționa domnia sa de problema revoluției din decembrie 1989, trebuie să spunem că sunt alocate

foarte puține pagini acestui eveniment. Cred că invitații se vor referi și la acest aspect mult prea subțire realizat.

Înțeleg că domnul Academician Șerban Papacostea dorește să continue discuția noastră. Vă rog, domnule Academician!

Academician Șerban Papacostea:

Voi folosi titlul lui Nicolae Iorga: *Observațiile unui nespecialist asupra istoriei*. Eu nu sunt un contemporanist, dar am câteva amintiri personale. Am traversat jumătate de secol cât a durat regimul comunist. În primul rând, vreau să vă spun că m-am recuzat de la această comisie de a face parte, din motive și personale și pentru că am avut unele neînțelegeri cu șeful echipei, chiar în presă, înainte de a se institui această comisie. În al doilea rând, pentru că nu am înțeles foarte bine sensul ei, în afara faptului că președintele țării a dorit să aibă o bază pentru condamnarea a ceea ce a fost regimul comunist. Acum, condamnarea poate fi de două feluri: morală, și atunci pot lucra și istorici și filosofi și juriști și din alte domenii, sau poate să fie o condamnare legală, dar pentru aceasta trebuie un cadru legal, care poate fi făcut și post-loc, avem de exemplu procesul de la Nürnberg, care a constatat crimele în masă ale unui regim prăbușit, în ciuda obiecțiilor riguroase de ordin juridic aduse acestei instanțe. Atunci, însă, nu este o operă de istorici, este o operă de juriști, care creează mai întâi cadrul legal și, după aceea, se instituie instanțe care fixează crime și cei care s-au făcut vinovați de aceste crime.

De aici, cred că este un echivoc în ceea ce privește această condamnare, care ne lasă fără o soluție, fără a interpreta o soluție cu privire la ceea ce înțelegem printr-o condamnare efectivă în cadrul legal. Că regimul a fost criminal au susținut-o și, de curând, de la început la sfârșit, în diversele lui variante domnul Andreescu, care ne-a evocat aici contactul prim cu gulagul în 1956. Atunci îmi permit să mă consider veteran, pentru că, în 1950, am ajuns aici în primăvara anului 1950, dacă ați auzit de Cap Midia, nu este departe, când se va organiza o excursie colectivă acolo v-aș putea arăta locul unde „nebulul de la Brăila” a fost lovit cu lopata în țeastă, unde Gheorghe Cristescu într-o noapte splendidă cu lună, unde făceam și munci suplimentare după cele din timpul zilei, a depănat amintiri cu privire la întâlnirile cu Lenin, când a aderat la Internaționala Comunistă și, era acolo, maltratată ca toți ceilalți. Pot să vă spun, să evoc amintirea trenurilor care soseau la intervale regulate pentru a umple necesitățile de mână de lucru, iar locul a fost unul de lichidare a elitelor românești și, când spun elite, nu mă refer numai la elitele politice și intelectuale, ci și la elitele țărănești, veneau țărani debarcați din Maramureș, din Moldova, pentru diverse motive, că l-au înjurat pe Stalin la cârciumă și alte acuzații de felul acesta. Am să opresc șirul evocărilor, o voi face cu alt prilej. Nu sunt cel mai indicat pentru că față de alții mi s-a și spus: ai fost într-o vilegiatură. Sigur că le-aș ceda celor care mi-au organizat această vilegiatura avantajele ei, dar știu bine că sunt oameni care au trăit ani de zile în condițiile acestea monstruoase.

Rămâne raportul între faza sovietică a ocupației și faza – să-i zicem – națională, fals națională, pentru că regimul a fost antinațional de la început la sfârșit, prin faptul că a condamnat la lipsă de libertate un popor întreg. Și asta este culpa lui principală. Firește, țara a trebuit să trăiască, oamenii au lucrat, au creat, domnul profesor Scurtu a evocat personalități de primă mână care au ilustrat cultura română, ar putea fi invocați și alții. Pe palierul celălalt, ar putea fi amintit un Petru Dumitriu, autorul celebrului *Drum fără pulbere*, care a fost însă numit la comandă membru de onoare al Academiei Române, lucru pe care, binenețeles, l-am condamnat de la tribuna Academiei, pentru că, pe sub drumul acela fără pulbere, zac mii de cadavre ale lui Petru Dumitriu și nu era cazul ca România post-decembristă să aducă un omagiu asasinatului în masă din perioada stalinistă.

Așa că, desigur, lucrurile trebuie văzute în complexitatea lor. Cred că pentru o operă istorică e prea devreme, este mult de lucru. Nu se rezolvă în câteva luni, chiar de muncă asiduă, o asemenea lucrare. S-a făcut foarte mult! Domnul profesor Scurtu ne-a amintit de lucrările importante care au apărut, pe care le urmăresc, deși nu sunt în domeniu. Dar mai trebuie lucrat mult pentru încadrarea istorică a epocii, iar pentru aspectul juridic, firește, rămâne să ne hotărâm, sau cei în drept să hotărască ce vor, dacă vor o condamnare efectivă, mă refer la cadrul legal și, atunci, trebuie instituite comisiile de rigoare și elaborată legislația de rigoare sau cadrul legal de rigoare.

Pentru munca istorică mai este încă mult de făcut. Nu cred că pentru o condamnare a comunismului era suficient acest material. Mai este mult de făcut sau mai puțin, că sunt evidente crimele comunismului, chiar limitându-ne la ceea ce este esențial și ceea ce cunoaștem și, aici, cred că linia de continuitate e clară de la început la sfârșit, cu toate metamorfozele regimului comunist. Faptul că a terminat așa cum a terminat nu e suficient să spunem că a fost condamnat în 1989, pentru că mai urmează și încadrarea legală și fixarea răspunderilor pentru ce s-a întâmplat, dar pentru aceasta cred că mai este nevoie de timp.

Mulțumesc! Pot să mai intervin la raportul între cultura și regimul comunist.

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Vreau să vă mulțumesc că ne-ați atras atenția asupra unui lucru esențial, și anume că dincolo de ansamblul de gesturi represive, mai mult sau mai puțin anarhice decât le putem ști, comunismul a fost un proiect politic. Proiect politic anti-democratic, egal cu sine, constant cu propriile valori și principii, din 1945 până în 1989 și el trebuie studiat ca atare. Eu nu am găsit în aceste pagini instituții centrale ale proiectului politic: armata, procuratura, miliția. Sunt 25 de pagini despre sistemul judiciar, în care se spune că nu era stat de drept, știam și înainte de a citi acest raport. Nu aveam nici unul dintre noi bănuiala că, comunismul a creat statul de drept. Comunismul a recurs la instituții, nu numai Securitatea. Securitatea a fost doar una din piesele unui dispozitiv extrem de complex. Dispozitivul începea la locul de muncă, cu întreprinderea socialistă,

mai ales în Germania democrată sunt cărți absolut splendide care s-au scris despre întreprinderea socialistă ca unitate de viață, aștept o carte despre 23 august, arhivele ar trebui să existe și cred că ar fi un *best-seller* dacă ar fi făcută de un istoric care să aibă și simțul limbii, nu numai curiozitatea arhivei.

Vreau să vă mulțumesc pentru acest lucru și vreau să leg observația pe care a făcut-o domnul Scurtu și care și ea mă trimite spre o chestiune esențială care trebuie avută în vedere și anume, când a spus despre *Declarația din aprilie* atribuită guvernului. Când studiezi, de regulă, indiferent că ești istoric, sociolog, antropolog sau specialist în știința politică, un regim care aparține trecutului, deci nu se petrec lucrurile sub ochii tăi, datorită pe care o ai, metodologic vorbind, este să dai cuvântul celor care au trăit atunci și, inclusiv, celor care au condus regimul, deci, este evident, cine și-a luat *Declarația*, a luat-o la mâna a doua, a citit undeva despre ea, nu a avut niciodată curiozitatea să o citească, pentru că ar fi știut că nu e a guvernului. Michael Mann, în cartea lui foarte recentă despre fascism, ne îndeamnă metodologic să citim și să luăm în serios ceea ce fasciștii, comuniștii spuneau și afirmau. Se poate scrie foarte simplu istoria comunismului românesc numai citind rapoartele la congresele și plenarele lui Gheorghiu Dej și Nicolae Ceaușescu. Înțelegi perfect regimul. N-ai nevoie de un milion de metri de arhivă pentru a înțelege despre ce a fost vorba, care a fost proiectul politic și de ce el este absolut contrar democrației. În mod sigur îți lipsesc detalii, îți lipsesc nume de deținuți politici, care nu sunt pomenite în rapoarte la congrese decât prin excepție, sau la plenary, dar înțelegi mecanica regimului, știi totul despre el. Mitul arhivelor care ne-ar da răspunsuri pe care, altfel, nu le-am avea, cred că ar trebui spulberat. Exemplul care îmi vine în minte și care mi se pare absolut impecabil este cel al istoriei politice, biografiei politice pe care Adam Ulam o face lui Lenin și care este lucrarea clasică cel puțin în universitățile americane, *The Bolsheviks*. Cartea este publicată în primă ediție la Harvard University Press în 1965, a doua ediție în 1988. Și profesorul Ulam spune: *m-am repezit în 1991 în lumea sovietică, după deschiderea arhivelor, sperând că voi putea îmbogăți prin documente inedite ce am scris în Statele Unite în 1965. Și a spus: nu am găsit nimic, poate cu excepția unei posibile aventuri amoroase pe care Lenin ar fi avut-o, dar cum e vorba de o biografie intelectuală și politică a lui Lenin*, profesorul Ulam nu a fost interesat de acest aspect picant. Poate cu acea singură excepție unde arhivele aduc lămuriri suplimentare n-a trebuit să schimbe un rând, în raport cu ceea ce a scris la Harvard în 1965. Poți să înțelegi un regim citindu-i autorii politici. Citindu-l pe Lenin, poți să înțelegi ce a însemnat revoluția bolșevică, comunism de război și începuturile statului sovietic. Citindu-i pe Gheorghiu Dej și pe Ceaușescu, cred că înțelegi esențialul despre ce a fost comunismul între 1945-1989.

Cine vrea să intervină? Domnul Anghel.

Conf.univ.dr. Florin Anghel:

După cum vedeți, domnilor moderatori, discuția noastră nu numai că este extrem de interesantă, dar cred că se impune deja să ne gândim la o a doua

ediție, *à propos* de ceea ce s-a discutat în legătură cu reflectarea în societate și în media a acestui text.

Domnul profesor Barbu vorbea despre regimul comunist ca despre un proiect politic și, revenind la raportul Tismăneanu, așa vrea ca să ies un pic din cadrul acesta, să-i spun statal, și să ies un pic în afara României și să amintesc că inclusiv revenirea sau sosirea regimului democratic a fost gândită, de asemenea, ca proiect politic în țările din jur. Numai că acest caz românesc este un pic atipic față de ceea ce s-a întâmplat. La noi a existat și există aceste discuții pe baza raportului Tismăneanu, dacă este un raport politic sau unul științific, după care, așa cum am constatat, se vorbește despre posibilitatea instaurării unor stări de fapt, care ar fi politice, juridice ș.a.m.d., respectiv dacă ele vor avea efect în planul acestor activități. În țările din jurul nostru, însă, discursul științific a fost ultimul în această etapă. Declarația politică a fost cea care a precedat, în întregime, tot ceea ce a urmat și sunt cel puțin două cazuri pe care eu le cunosc, dar sunt sigur că peste tot s-a întâmplat la fel. În Cehoslovacia și Polonia, unde discursul președintelui Havel, respectiv, al președintelui Walesa în Parlament au condamnat în mod evident comunismul. Sigur, nu pe baza unui raport științific, dar au condamnat comunismul, iar din această declarație politică au survenit toate celelalte elemente de natură politică și, mai ales, juridică, pentru că domnul academician Papacostea se referea și la acest aspect al lucrurilor juridice. Poate, din câte știu din discuțiile pe care le-am avut cu dumnealui, se referă la procesele politice de la sfârșitul anilor '40 și din anii '50, dar nu numai. Și, abia după a treia etapă a acestui proces este discursul sau proiectul științific, sigur, pe baza editurii de volume, documente, de monografii, de studii ș.a.m.d.

Spuneam că acest caz românesc este un pic atipic, pentru că raportul Tismăneanu ne impune să gândim sau să găsim soluția dacă este un raport politic sau unul științific, după care, pe marginea concluziilor trase de aici, să încercăm să vedem care ar fi soluțiile de viitor. Eu cel puțin așa văd. Și ca o concluzie, pentru că sunt sigur că ceilalți colegi care au rămas de discutat au mult mai multe de spus decât mine, inclusiv în fața mea se află unul dintre autorii raportului și cred că el este cel mai îndreptățit să ne spună punctul de vedere al celor care au lucrat efectiv pe marginea textului, spuneam că, din punctul meu de vedere, acest text, acest raport, indiferent că este de natură politică sau științifică, și dezbateră sunt sigur că poate continua, reprezintă o necesitate fundamentală pentru societatea românească.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim domnului profesor Anghel! Domnule Zoltan Novák, ați avut o anume arhitectură proiectată înainte de a vă apuca de munca aceasta de redactare a raportului ca atare? Sigur că e o situație ingrată. Sunteți, din păcate singurul din echipă și, probabil, de aceea aveți o misiune grea!

Cercetător științific drd. Novák Zoltán:

Singurul și cu un statut special. În primul rând, mă simt îndreptățit să vorbesc despre munca părții maghiare, deci în numele grupului maghiar constituit din șase-șapte tineri istorici aflați la prima apariție în acest gen și aș dori să încep cu o problemă din privința istoriografiei maghiare. O mare problemă este inexistența unei școli istoriografice maghiare referitoare la istoria maghiarilor din România de după 1945. Și aceste tematici, într-un fel, au rămas în afara discursului istoriografic românesc. Deci, această echipă ar fi dorit ca, prin participarea la această muncă, să zicem științifică, să introducem câteva probleme referitoare la istoria comunității noastre. Să prezentăm care este stadiul prezent în care se află cursul istoriografic maghiar, privind această problemă, să introducem diferite probleme considerate de noi specifice în istoria comunității maghiare și, nu în ultimul rând, să încercăm să introducem noi elemente în discursul public maghiar din Transilvania. Ca un simplu exemplu, ar fi evenimentele din '56, problema integrării comunității maghiare în perioada comunistă, problema loialității față de statul român, prezența maghiarilor în număr destul de mare în prima fază a perioadei comuniste în rândul membrilor de partide, etc.

Acesta a fost scopul nostru, de a introduce acest discurs. Și văd că rodul muncii noastre există în faptul că mă aflu aici și am posibilitatea de a discuta cu dumneavoastră. Domnul Florin Abraham a vorbit de problema periodizării, amintim și în lucrare, noi ne-am referit la o periodizare privind impactul comunismului numai asupra minorității maghiare. De aceea am ales momentul '65, pentru că am considerat că, după evenimentele din '56, perioada '56-'65 a însemnat într-un fel restrângerea instituțiilor maghiare și, nu în ultimul rând, în această perioadă s-a creat rețeaua Securității, mai ales în zona secuiască. Așa cum am văzut în documentele C.N.S.A.S., nu prea exista o rețea bine dispusă în această zonă. Deocamdată atât.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim, domnule Zoltán Novák! În continuare, am să o rog să ia cuvântul pe doamna prof. univ. dr. Ana Bazac, de la Universitatea de Politehnică București.

Prof.univ.dr. Ana Bazac:

Eu nu sunt istoric, așa că nu mă pot ocupa de aspecte istorice concrete redactate în raport. Aș vrea să spun doar câteva lucruri. În primul rând, sunt două paliere de discuție aici: unul este cel al raportului propriu-zis și s-a vorbit destul despre cât de științific este, ce lipsuri are și despre faptul că raportul Tismăneanu este un raport politic. Înainte de toate, este centralizat și focalizat politic. Al doilea palier de discuție este însă subiectul raportului, și anume comunismul. Din acest punct de vedere, eu v-aș provoca puțin. Este limpede că noi condamnăm regimul comunist. Nu cred că sunt motive de dubii din punctul acesta de vedere. Nu este o perspectivă feministă, este mai degrabă o perspectivă

etică: atunci când spunem condamnare, spunem în același timp și iertare. Atunci când condamnăm ceva, chiar dacă nu am participat la fenomenul respectiv, ne asumăm cumva răspunderea umană, morală și din punctul acesta de vedere este o cerere de iertare morală, care nu rezolvă nimic, dar care are totuși o însemnătate. Deci, condamnarea are acest aspect moral care este, zic eu, foarte important.

Prof. univ. dr. Daniel Barbu:

În ceea ce privește iertarea, cine trebuie să ierte pe cine, este o chestiune importantă și vă mulțumesc că ați ridicat-o, pentru că nu este vorba numai de persoane. Sigur, în 1991, ministrul de Justiție se arăta pregătit să înceapă urmărirea persoanelor vinovate. Dar există instituții. Domnul Papacostea ne-a vorbit de trenuri. Este suficient să analizăm o singură zi din viața unui fost deținut politic pentru a vedea că C.F.R.-ul a contribuit la represiune. Miliția, Procuratura, Securitatea, întreprinderea socialistă, Primăria, Ministerul Lucrărilor Publice, care oferea utilajele la nivel tehnic. Dacă comunismul este ilegitim, cred că domnul Papacostea sau domnul Andreescu ar fi în drept să ceară despăgubiri tuturor acestor instituții, așa cum se întâmplă în alte țări. Deci nu persoane, putem să îi iertăm pe torționarii individuali, dar sunt instituții care sunt ale statului român, care s-au făcut sau nu s-au făcut vinovate, rămâne de determinat, de crime împotriva umanității. Și acestor instituții trebuie să li se atribuie răspunderi și să primească retribuții legale. Să fie obligate să despăgubească victimele și urmașii victimelor în valoare de multe milioane de dolari, așa cum se întâmplă în urma altor grave încălcări ale drepturilor omului în proporție de masă după 1945.

Deci, este o chestiune foarte importantă și mie mi se pare, aici îi apar din acest punct de vedere pe autorii raportului, ei au împrumutat limbajul. Nu au avut timpul, rabdarea să inventeze un alt tip de limbaj istoriografic, științific mai proaspăt. Au împrumutat limbajul dinainte de '89. Domnul Papacostea era probabil – citeam – un element considerat străin de interesele și aspirațiile poporului, nu?, în 1949. Ne putem întreba de ce acești autori ai raportului nu și-au luat timpul să înnoiască limba, dar nu asta e problema. Ei nu sunt deloc stalinisti, pentru că ceea ce se apără fundamental în acest raport este statul român. Singurele două instituții incriminate sunt Partidul Comunist, care, din fericire pentru membrii săi, a dispărut subit în cursul a trei-patru ore în ziua de 22 decembrie 1989, mă întreb și astăzi cum o organizație cu patru milioane de membri, cu mari proprietăți, care aveau o vechime de 60 de ani, a dispărut în câteva ore? Nimeni nu mai știe unde este. E un caz unic în istoria generală a omenirii de dispariție subită a unei organizații de asemenea proporții, partidul comunist și Securitatea, care, potrivit dreptului socialist și vă rog să mă credeți că am petrecut multe și prețioase ore citind autori ca Tudor Drăganu, deci cunosc dreptul socialist, securitatea era o instituție cu dublă natură, așa era definită. Era organism care aparținea statului și partidului. Procuratura nu era un organism cu

dublă natură. Partea de natură partidistă a Securității este incriminată, instituțiile statului: Procuratura, Căi Ferate, Ministerul Lucrărilor Publice, miliție, administrație locală sunt scutite, pentru că vă citez de la pagina 17: *vreme de patru decenii și jumătate statul românesc a fost confiscat de un grup politic străin*. Procuratura a fost bună, miliția a fost bună, Ministerul Lucrărilor Publice a lucrat bine, din nefericire au fost acești 64 de oameni care au confiscat vreme de patru decenii și jumătate activitatea tuturor acestor nobile instituții ale statului român.

Domnule Academician, aveți cuvântul!

Academician Șerban Papacostea:

Aș vrea să fac o precizare! Ați pomenit Miliția între alte instituții. Mi-am adus aminte, pe măsură ce v-ați desfășurat prezentarea, de sublocotenentul Filip. Eu n-aș putea vorbi astăzi, n-aș mai fi aici dacă sublocotenentul Filip din gardienii noștri de la canal de la capul Midia, în clipa în care a văzut că mă prăbușesc și e iremediabilă situația, nu ar fi găsit subterfugiul să mă treacă la munci auxiliare, la bucătărie. Corneliu Coposu, pe care l-am invitat când am fost director la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, să ia contact cu cercetători, nu numai pe el ci și pe Brucan și pe alții, a amintit cazul unui gardian al său de la Râmnicu Sărat, care s-a comportat foarte uman. Așa că noi condamnăm nu categorii, nu instituții, firește, ele sunt în sine vinovate, dar dacă se ajunge la condamnare, ceea ce se cheamă justiție, atunci trebuie avute în vedere cazurile individuale.

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Și responsabilitățile corporate, dați-mi voie...

Academician Șerban Papacostea:

Și acelea, da, da, sunt de acord, dar s-au comportat diferit oamenii!

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Miliția, Securitatea, Ministerul Lucrărilor Publice. Responsabilități corporate, în drept, pot fi penalizate.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Da, domnule Paul Andreescu, vă rog să faceți precizarea aceea foarte scurtă, pentru că mai avem în continuare de discutat!

Paul Andreescu:

Voi mai interveni! S-a vorbit de *iertare*. Noi știm ca și creștini că iertare trebuie să ceară cel care a greșit!

Prof.univ.dr. Ana Bazac:

Este vorba de o cerere de iertare morală!

Paul Andreescu:

S-a vorbit de *repreșiune*. *Repreșiunea* a fost lupta de clasă, a fost un pretext, pentru că dușmanul de clasă a fost învins, deci burghezia, elitele politice au fost arestate, au fost decimate, după care s-a trecut la copiii țării, la copiii de muncitori, la fiii de țărani, deci, era vorba de repreșiune. S-a vorbit de eventuale despăgubiri, dar noi suntem condamnați, domnilor, după 17 ani, nimeni nu ne-a șters pedepsele, noi avem caziere de condamnați și au trecut 17 ani. Nu putem să condamnăm noi! Eu, în numele foștilor deținuți politici, domnilor, nu pot să condamn președintele, ci trebuie să apreciez că a fost primul om care a avut curajul, totuși, comunist, necomunist, a avut curajul, în Parlamentul țării, să declare regimul comunist criminal și ilegal. De ce n-au făcut-o ceilalți? De ce nu s-au strâns alții să colecteze documente și să facă alte documente mai evolute, mai detaliate, mai adecvate ca să condamne comunismul? Abia acum a fost condamnat comunismul.

Vroiam să vorbesc despre repreșiune, dar am să mă opresc doar spunând că Dobrogea în anii '50 - '53 a fost unul dintre cele mai mari centre concentraționiste din țara noastră. În acești ani, de-a lungul canalului, vechiul canal, de la Cernavodă până la Midia, despre care vorbea domnul profesor, au fost peste 60 de mii de deținuți politici cu care se lucra la canal. Morții sunt peste 5000. Noi am reușit să scoatem numai câțiva. Dacă cineva ar avea, am mai predat unor instituții documentele, ar avea curiozitatea, am scos de la Primăriile care ne-au permis să scoatem, pentru că munca asta am făcut-o prin anii 1990, 1991, 1992, când eram puțin mai tineri. Dar nu toate Primăriile limitrofe canalului ne-au permis să scoatem morții, cei înregistrați, pentru că foarte mulți sunt neînregistrați. Peste ei s-au așternut metri cubi de steril. Și nici nu mai știm pe unde sunt. Sunt doar mărturii. Dacă cineva ar studia, ar vedea că, pe măsură ce se apropiau lunile de iarnă, erau și câte 50 – 60 de morți într-o lună, dintr-un singur lagăr de muncă. Avem aici, la sediul asociației veți găsi pentru cei interesați, mă adresez studenților care vor să afle istoria acestei țări, ce s-a întâmplat de fapt cu adevărat, le punem la dispoziție date concrete, cu nume, data, colonia, data decesului, și diagnosticul pus.

A propos de scuze, n-am auzit niciun medic, n-am auzit pe nimeni să ceară scuze, sau președintele Colegiului Medicilor din țara asta să ceară scuze foștilor deținuți politici pentru diagnosticile pe care le puneau. Este foarte interesant să se citească ce diagnostice se puneau. Toți erau bolnavi de inimă sau de plămâni. Sau nu știu ce boli de stomac mai făceau și mureau. Pentru gulagul din Dobrogea de care am vorbit, pe malul canalului la Poarta Albă, Asociația Foștilor Deținuți Politici Constanța a ridicat unul dintre cele mai de seamă monumente din țara asta, în memoria celor care au murit fără lumânare și fără morminte. Am să dau aceste pliante pentru cei care vor să le vadă și aș ruga să treceți și să vedeți un monument într-un loc pustiu – un colț de rai. Ele sunt de fapt mărturii ale ororilor despre care am încercat să vorbim aici și despre care va

trebuie să vorbim și să nu le uităm. Nu din ură. Pe nici un fost deținut politic nu l-ați auzit vreodată să ceară răzbunare. Noi nu am cerut și nu vom cere răzbunare. Am sperat în dreptate. Singurul lucru în care am sperat – că se va face dreptate. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim, domnule Paul Andreescu! Domnule profesor Hlihor, înțeleg că vreți să spuneți ceva. Vă rog să dați microfonul.

Prof.univ.dr. Constantin Hlihor:

Da, îmi cer iertare că doresc să intervin, dar am pus câteva întrebări și aș dori să-mi spun, totuși, părerea. Care este rolul istoricului în societate? Eu nu cred, și aici avem tineri studenți, că rolul istoricului este unul angajat politic. Dacă transmitem un asemenea mesaj, cred că facem o gravă eroare în formarea tinerilor istorici. Cred că rolul omului din științe politice este să ofere aparat conceptual pentru expertiza politică și, cred că, domnilor, Președinția a făcut un lucru corect aparent, a cerut expertiză pentru un document politic, dar nu cred că trebuia să facă publică expertiza. Ci trebuia să-și asume expertiza și să facă, în baza acelei expertize, o declarație politică sau cum s-ar fi numit. Prin urmare, dând pe piața publică expertiza, ca un document politic, s-a creat o gravă confuzie, cel puțin din punctul meu de vedere, între ceea ce trebuie să-și asume istoricul, ca menire și rol în societate și ceea ce trebuie să facă omul politic în societate.

Sigur că istoricul și istoria au dimensiune educativă, prin școală, prin formare ca cetățean. Dar dacă transmitem asemenea mesaje, confuze în opinia mea, nu facem decât să reluăm un segment din formarea și educația cetățenilor dinaintea de 1989, când eram de vârsta celor care sunt în sală acum, când legionarismul era un „bau-bau”, nimeni nu spunea ce este legionarismul, cum funcționa, care era filosofia, care era baza lui teoretică, dar ni se spunea că este un „bau-bau”, că stă la colț de stradă și ia căciulița omului bun și trebuie condamnat cu mânie proletară. Constat acum, cu tristețe, și-mi cer scuze pentru comparație, că la colț de stradă este un „bau-bau”, iar căciulița nu mai este de culoare verde, ci e roșie. Nu cred că rezolvăm problema.

Domnul profesor Barbu a atras atenția de la început, și domnia sa a insistat, și cred că are perfectă dreptate, școala trebuie să ofere elemente de expertiză, dacă ne referim la planul științific al cercetării unei societăți, și pentru dimensiunea morală și pentru dimensiunea juridică și pentru dimensiunea politică școala poate să-și asume un rol, un proiect de ideal în educație, dar nu cred că este rolul școlii de a condamna și a interveni în jocul politic într-o societate. Pentru că într-o societate democratică există viziuni politice, există doctrine politice care nu pot fi condamnate. Este libertatea individului de a alege să creadă în orice. Și, dacă transmitem acest mesaj, înseamnă că ne întoarcem la

o mentalitate totalitară. Și, dacă o face istoricul, mi se pare iarăși foarte trist. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim domnului profesor! Domnul profesor Ciorbea, aveți cuvântul!

Prof.univ.dr. Valentin Ciorbea:

Numai două lucruri aș vrea să adaug. În primul rând, mă gândesc la tinerii noștri studenți, pentru că, de fapt, în afara schimbului de idei, noi ne-am gândit la tineri, la ei. Problema pe care trebuie să și-o pună ei, și ne-o punem și noi, este în ce măsură vom reuși să înțelegem această epocă din istoria românească și mă bucur că s-a spus aici că este un document politic, care etichetează cam prea dur, după opinia mea. Vă aduceți aminte că în programul P.C.R. se spunea despre perioada antonesciană că este cea mai neagră din istoria României, deci nu aveai voie să mai spui altceva. Stau și mă întreb, stimate domnule Academician, cum să mă mai înțeleg eu pe mine, când dumneavoastră erați dușman de clasă, la canal, și pe mine mă făceau pionier. Și-am mers țanțoș spre casă, fâlos, ca să folosesc un termen de la mine din Ardeal. Sau, cum m-am simțit eu ca student la Iași, când toți am stat cu ochii pe televizor și a venit președintele Nixon pentru prima dată într-o țară condusă de comuniști. Sau, în 1968, în august, când Ceaușescu a condamnat intrarea trupelor câtorva țări, nu?

Iată, sunt nenumărate și nenumărate probleme! Împărtășesc din toată inima punctul dumneavoastră de vedere. Cred că este încă lung drumul până departe. Care este responsabilitatea democrațiilor occidentale? Istoricii noștri au dat răspuns. Părerea mea este că poporul român a intrat într-o etapă istorică fatală. Nu era echipa bej, era altă echipă. Și lucrurile cam în această măsură se derulau. Pentru că sistemul de represiune este aproape similar în țările răsăritului Europei, cel puțin după anii '50. Au fost situații extraordinare, care se cunosc. Deci, iată, raportul este incitant indubitabil, lasă curs, loc de discuție, dar trebuie să fim foarte, foarte atenți și să nu luăm lucrurile ad-literam. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

În continuare, aș dori să dau cuvântul domnului profesor Gheorghe Buzatu! Aveți cuvântul, domnule profesor!

Prof.univ.dr. Gheorghe Buzatu:

Mulțumesc foarte mult! Voi încerca să fiu foarte scurt. Ora este înaintată și am auzit lucruri extrem de interesante. Nu mai e cazul să mai revenim asupra lor. Unu: noi am discutat acum *Raportul Tismăneanu*, asta nu înseamnă că vreau să vă felicit pentru realizarea acestei dezbateri, avem și noi așa ceva. Dar unde este spus, pe marginea unui eșec, pentru că este un eșec, trebuie spus deschis, clar! Putem face în continuare dezbateri pe probleme de istorie contemporană

recentă, cu referire la acest raport. Eu am să pornesc de departe ca să ajung aproape. Pentru mine rămâne o zi deosebită 1 ianuarie 1987. Domnul ambasador Gheorghe Tinca ne-a condus atunci prin New York, fiind atunci în sediul Națiunilor Unite, la O.N.U. Și-am ajuns la Comisia pentru Dezarmare. Și acolo, ne povestea domnul Tinca, care răspundea de această problemă, erau mai mulți colegi, aici când vine rusul și americanul, situația este aceasta la dezarmare: dacă rusul spune că schimb proiectilul ZD și scot nu-știu-ce, americanul știe, și el scoate de la nu-știu-ce hidroavion alt obiectiv, altă jucărie. Vin acuma la raport, în momentul în care s-a lansat pe piață acest raport, coordonatorul, îl am în vedere pe domnul Tismăneanu, știa cui se adresează. Se adresează în primul rând Președinției, dar știa că acest raport va fi și în atenția specialiștilor. Nu arunca așa ceva în trecere, în seama unor necunoscuți.

Spun aceasta pentru că în raport sunt chestiuni grave, de nepermis! Unu: s-au făcut eforturi extraordinare pentru a se acoperi partea documentară. Ca unul care am stat anul trecut zi de zi la Arhivele Naționale, a fost chiar o dezordine, pentru că lucra *Comisia*. Din punct de vedere al reflectării cu material documentar, trimiterele sunt extrem de sărace. De aceea, dacă raportăm la sumele cheltuite numai pentru xerox, cred că această comisie rămâne datoare pentru multe decenii de aici încolo. Materialele acestea probabil că au fost făcute pentru alte programe și alte perioade și materiale care vor fi ulterior valorificate. De ce să n-o spunem clar, aici? O scurtă trimitere la o notă biografică a lui Ion Iliescu. Un raport personal de 45 de pagini, pentru că l-am văzut, al Elenei Ceaușescu, care merge numai până la 1960, cealaltă perioadă nu este acolo. Deci, este un raport de circa 45 de pagini. Ori trebuia acoperire solidă la acest capitol!

Și doi: nu-ți fondezi o asemenea operă pe o singură arhivă, din punctul meu de vedere. Ce este pentru mine surprinzător? Și, de aceea, revin la ceea ce domnul profesor Barbu a subliniat din start! Aici cred că defecțiunea pornește de la coordonatorul lucrării. Pentru că echipa de tineri istorici care a lucrat în jurul *raportului*, începând cu Cristian Vasile și ceilalți, este alcătuită din oameni care au realizat, au publicat lucrări, dar acum a clacat raportul. Ce s-a întâmplat? Nu cumva a fost o problemă treaba asta? Nu cumva a fost o neînțelegere?

Am citit cu atenție ediția întâi. Acesta este valoroasă, din 18 decembrie 2006. Au promis la un post de televiziune că vor da chiar ca un test de doctorat. Propun și dumneavoastră: haideți să facem o lucrare în loc să facem o dezbatere aici: *Radiografia unui eșec istoriografic*. Ia să vedem! Pentru că din punctul acesta de vedere, dați-mi voie să vă spun un lucru: eu mă distanțez de ceilalți colegi, am convingerea că *Raportul Tismăneanu* era, este absolut necesar. De ce? Pentru că ne mint cu asemenea marfă de piață, ca să nu fie diverse presupuneri, că e cutare, că e cutare, ei să dovedească – și au dovedit-o – slăbiciunea productului. Din acest punct de vedere, fiind la București, este absolut necesar ca să ne dăm cu stângul în dreptul. Discutăm între specialiști în dezarmare, între istorici. Care, probabil, au văzut unele arhive, unii chiar le-au epuizat. Sunt institute de cercetare, în București mai cu seamă, care nici nu sunt menționate. Sunt ani de zile de

cercetare, zeci de ani. S-a studiat și înainte de 1989 procesul. În felul în care a fost, dar anumite concluzii, anumite fapte, la Institutul „Nicolae Iorga” sau la „A.D. Xenopol” au fost, au ajuns la lumină. Iar după 1990, Slavă Domnului! Institutul Totalitarismului în București și alte institute. Altele care s-au creat acum sunt ignorate. Nu se poate așa ceva! De aceea spun că era absolut necesar.

Și pe urmă, ca să leg problemele, am promis că voi fi scurt, n-am uitat. De ce totuși să nu legăm proiectul acesta, acest raport, de celălalt raport? Va să zică raportul Wiesel se ocupă de cealaltă jumătate de secol și vin acum în prelungire directă și imediată și plesnesc cealaltă jumătate de secol. Ce nu au înțeles, cred eu, coordonatorii lucrării, mă refer la ultimul raport – pe domnul Tismăneanu eu îl vizez, pentru că el răspunde direct. Vorbim aici de Tismăneanu sus, Tismăneanu jos! E vorba de o radiografie? Este o enciclopedie a regimului comunist? Ce facem noi? Și, pe urmă, aici este dificultatea! S-au subliniat chestiunile de structură, de metodă, în ceea ce privește făurirea operei. Domnilor, dar misiunea era mult mai grea! Căci, în fond, nu e vorba numai de un regim pe care trebuie să-l proclamăm verbal criminal. Ei au făcut analiza, radiografia unei orânduiri sociale. Și eu vreau să văd modele. Hai să judecăm, unde găsim un model pentru blamarea feudalismului?

Nu mai vorbesc de studiul comparativ care se impunea în cazul acestui raport. Comunismul în țările din Sud-Est, Europa Est-Centrală, lipsește cu desăvârșire! Revin la chestii concrete pentru a nu mă lungi. Raportul este exclusiv politic. Nu este operă de istorie. S-a încercat acest lucru, să ni se strecoare, pentru dacă îmi aduc bine aminte, sunt pasaje acolo care vor să creeze, să lanseze o undă de negaționism și pentru istoricii care nu sunt de acord cu *Raportul Tismăneanu!* Dacă la Wiesel a ținut, aici nu mai merge. Negaționism la ce? La acest raport final? Ce este *final* în istorie? Ceea ce a subliniat domnul decan aici! Fiind la Iași, am chestionat un matematician, președintele filialei Academiei de acolo: *Domnule profesor, sunteți matematician și spuneți-mi, vă rog, două drepte paralele se întâlnesc cândva?... Da!* Ce înseamnă un raport politic, un raport final? Este operă politică. Dovadă este și această discuție. Și, din nou, vă felicit pe dumneavoastră, repet, echipa de tineri care a lucrat la raport. Este admirabilă, sunt oameni, istorici pe care-i găsim în ziare, cu cărți în rafturile librăriilor! Este păcat. Probabil că a fost vorba de o cursă. Pentru că, totuși, problema fundamentală rămâne la comunism, de unde a venit, când a venit, cum a venit și cine l-a adus. Dacă pierdem din vedere contextul, nu înțelegem nimic. Pentru că, de ce la București a fost posibil comunismul și la Atena nu? În aceeași zonă. Sunt multe altele.

Eu vă mulțumesc și vă felicit din nou pe dumneavoastră dar, probabil, că în continuare voi reveni!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumesc domnului profesor Gheorghe Buzatu pentru frumoasele cuvinte adresate nouă, ca organizatori! Vreau să vă spun că, întotdeauna, sosirea

domniei sale aici este un eveniment pentru noi! Înțeleg că din public dorește cineva să ia cuvântul! Dumneavoastră sunteți? Da, vă rog! Însă foarte pe scurt!

Persoană din public (Inginer agronom, pensionar):

În anii '59 – '60, când a fost Hrușciiov în America, a fost întrebat de ziariști: *Domnule Hrușciiov, cum vă simțiți în inima capitalismului american?* Hrușciiov a crezut însă că acestea sunt niște baliverne, niște lucruri spuse foarte ușor. Însă, văd că acum, la noi, după 17 ani de la demolarea comunismului, încă mai sunt reziduurile comunismului.

Despre *Raportul Tismăneanu* pot să afirm că nu putem să spunem că cei care l-au făcut, sau Președintele, care a ținut să fie științific, au vreo vină. Acest raport nu este încă important pentru ceea ce a făcut comunismul, pentru ceea ce au fost închisorile comuniste. Pentru că nici nu ar vrea nimeni să treacă prin ceea ce au trecut cei care au fost prin închisori și e ceva de neiertat. L-am putea pune în comuna primitivă, dar ceea ce a fost în comunism nu se poate descrie! Este un raport făcut un pic fără suflet! Suntem exact ca pe vremea lui Esop.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

A pomenit antevorbitorul nostru de Hrușciiov, dar mă întorc la cuvântul domnului profesor Gheorghe Buzatu, ca și la alte luări de poziție și anume, la finalizarea raportului, în forma în care a ieșit, m-am gândit automat la momentul Hrușciiov, când consemna undeva: *Istoricii sunt oameni periculoși. Trebuie îndrumați.* Să ne gândim și la latura aceasta, instructiv-educativă.

Vreau să dau cuvântul în continuare colegilor noștri, și, mă iartă, că nu am făcut-o mai devreme, care gestionează acum documentele C.N.S.A.S.-ului. Este vorba de domnul George Enache, este vorba de domnul Petcu și, în ce ordine vor dori dumnealor să vorbească, să ne spuneti, în momentul de față, care sunt preocupările dumneavoastră în raport cu această temă!

Lect.univ.dr. George Enache:

Pot să vă spun că acum C.N.S.A.S.-ul inventariază un fond documentar care se ocupă chiar de verificările făcute de unii din membrii de partid din perioada 1951-1952, sunt foarte interesante. Seamănă foarte mult cu ce se întâmplă astăzi. Am să mă refer însă mai puțin la activitatea C.N.S.A.S.-ului, un pic mai târziu, ci am să mă refer la activitatea mea, cealaltă, de cadru universitar. Am fost anul trecut cu o astfel de conferință la Poltava – Ucraina, o să vedeți imediat care este legătura cu ceea ce vreau să spun în continuare. Orașul este considerat inima spirituală, națională a națiunii ucrainiene și am fost destul de surprins să văd acolo, mai multe elemente care mie mi-au părut perfect contradictorii. Pe de-o parte, monumentul bătăliei de la Poltava, care simbolizează, de altfel, și începutul cuceririi Ucrainei de către Rusia lui Petru cel Mare, este acolo în centru și funcționează foarte bine, Petru cel Mare se bucură de o mare cinste. După aceea, există monumente ale armenilor cazaci, care, la fel

de bine, sunt acolo prezente, pentru ca, ajungând acolo unde trebuia să ajung, la Universitatea Pedagogică din Poltava, să văd mare, pus pe perete, basorelieful lui Makarenko, care știm foarte bine ce faimă funestă are! Lăsând la o parte că bustul lui Lenin tronează în continuare peste tot în Poltava! Și am rămas foarte surprins de acest amestec, de acest melanj de prezență imperialistă rusă, naționalism ucrainean și comunism. Și ei au rămas, tocmai, foarte surprinși de surprinderea mea. Ceea ce am început să consider a fi o schizofrenie, pentru ei, ori un altfel de management al memoriei. Ceea ce mă face să constat, cum am spus și aici, mă leg de ce a spus colegul Anghel, foarte bine, în Sud-Estul Europei acest management al memoriei din perioada comunistă s-a produs în mod diferit.

Uitați! Ei de exemplu, și am început să găsesc o explicație în cazul ucrainean, ei știu să scoată din fiecare perioadă istorică ceea ce îi avantajează pe ei, ca națiune. Comunismul le-a creat statul acesta mare, cazacii le-au construit identitatea națională, rușii le-au dat dimensiunea imperială. Ei le folosesc pe toate, fără să vadă nicio contradicție una în cealaltă. Aș contrazice un pic pe colegul Anghel, când s-a spus că mai întâi a fost raportul, la noi, și apoi decizia politică. Uitați, totuși, că din '90 încoace, noi am avut o mulțime de fapte care au contrazis și au repus în drepturi ceea ce era înainte de '48, de exemplu restituirea proprietăților care, să ne ierte Dumnezeu, la noi în România s-a produs mai abtirit și mai rău decât în celelalte țări. În Ungaria, de exemplu, sau în Cehia, restituirea proprietăților are o dimensiune mult mai redusă decât este la noi, practic aici s-a restituit aproape tot. Apoi o mulțime de alte lucruri, care tot prin decizie politică, s-au făcut. Ce a rămas la noi, de fapt, până la urmă? A rămas ceea ce Constantin Ticu Dumitrescu a încercat să facă prin C.N.S.A.S.

Și, aici, ajung la a doua instituție la care lucrez, și anume, aceea de restabilire a adevărului, cine a fost victimă, cine a fost tortionar, sub această categorie. Din păcate, nu o să stau să comentez activitatea C.N.S.A.S.-ului. Și acolo se discută, este o decizie liberă, o decizie politică. Am să mă refer în continuare doar la un alt aspect, sar de la una la alta, ca să ascultăm foarte multe opinii este greu de sintetizat, și anume: un distins istoric român, n-o să-i dau numele, care a participat la campania din Est, l-am adus o dată la Galați. Și un student l-a întrebat: *Domnule profesor, ce știți dumneavoastră despre genocidul împotriva evreilor din Transnistria?* Și el a răspuns foarte bine: *N-am văzut nimic, pentru că tot timpul războiului am văzut iarba, pentru că mă deplasam târâș la nivelul ierbii.* Deci, iată, cum în istorie, aici iată, într-adevăr au discutat toți distinșii mei antevorbitori, sunt nivele de percepție!

Or, problema acestui raport este că a încercat să acopere toate nivelurile perceptibile. A încercat să vorbească și de cotidian, a încercat să vorbească și de ecologie, a încercat să vorbească de foarte multe lucruri și, practic, mesajul esențial s-a pierdut printre aceste multiple pretenții de a percepe niște lucruri. De asta, de foarte multe ori, s-a ajuns, ca în anumite pasaje, să fie doar operă gazetărească, să fie anumite elemente care sunt mai mult de decor

sau chestiuni ilustrative, fără să spună prezentând exact cu – mi-a plăcut extraordinar cum a spus domnul profesor Barbu – ambiguitate esențială. Și, într-adevăr, cu asta închei acum, domnul profesor Barbu cred că a fost un model prin acest limbaj foarte precis pe care l-a impus, și aici trec și de domnul profesor Scurtu, prezența, lipsa unor specialiști aici. Și faptul acesta, această lipsă de specialiști, prin care înțeleg istorici, care au și o pregătire în domeniul științelor umane, care să înțeleagă conceptele, să le poată vehicula, este prezentă, din păcate foarte des în această disciplină, mai ales în istoria contemporană, în care fiecare se crede specialist. Într-adevăr, au fost trase foarte multe documente. Și de la C.N.S.A.S. s-au copiat foarte multe documente, ele nu se regăsesc. Foarte multe lucruri vechi, foarte multe opere din anii '80.

Prin urmare, ce ar fi de spus aici, o să mă refer doar la cazul meu și al colegului, o să-l las pe colegul meu să spună câteva lucruri referitoare la biserică. Noi suntem citați copios în acest raport, noi fiind prezentați ca având o poziție oficială a Bisericii Ortodoxe, dată fiind opera noastră. Este, într-un fel, o atitudine pe care nu cred că a făcut-o vreodată. Eu, prin cartea mea pe care am scris-o, am primit felicitări deopotrivă din partea Patriarhului, dar și din partea măicuțelor de la Vladimirești, adică tocmai partea care este încriminată aici, în această parte, și nu o consider deloc, ca un istoric, oficială. Este o tendință, din păcate, și o boală a istoricilor, de a-și crea secte, de a-și crea grupulețe, de a-și crea împărțiri, de a-i prezenta pe ceilalți din afara raportului ca fiind neobiectivi, lipsiți de obiectivitate, ei fiind singuri, cei mai obiectivi. Astfel se explică de ce foarte multe pasaje sunt, de fapt, teoria chibritului, pentru că așa cum au spus foarte mulți, sunt lucruri care erau foarte cunoscute și pe care unii le repetă (e o bibliografie care este deja foarte bine cunoscută), le iau și le reîntemeiază ca și cum ai ar fi printre adevărații întemeietori, care pun acolo niște lucruri la îndemână.

Lucrul acesta, această ură, a generat și reținerile față de discutarea raportului, cum a spus foarte bine domnul profesor Barbu. Este poate prima dată când se discută acest raport. De ce tocmai la Constanța? De ce la București nimeni n-a făcut așa ceva? Tocmai pentru că s-a introdus această idee că este o greșală, nu este corect din punct de vedere politic. Aceștia, de acolo, au avut dreptate. Orice încercare de a pune în discuție raportul este fie un atentat la adresa condamnării comunismului, trebuie să facem diferență clară între condamnarea comunismului și valoarea de adevăr a raportului, sau este pur și simplu invidie profesională, pentru faptul că oamenii, noi cei de aici, nu am fost membri în această comisie! Or, lucrul acesta mie nu mi se pare deloc bun, noi trebuie să-l depășim, să avem curajul să criticăm!

Mulțumesc, și-l las pe colegul meu să se refere la partea despre biserică din raport!

Adrian Petcu:

Mulțumesc și eu pentru invitație! Eu vreau să fac doar câteva remarci asupra capitolului *Regimul comunist și cultele religioase* din acest raport. Întâi de toate, aș vrea să spun faptul că, așa cum spuneam, *Regimul comunist și cultele religioase*, acesta este titlul capitolului din raport, nu tratează toate cultele religioase. Sunt ignorate celelalte culte istorice cu prezență covârșitoare în Transilvania, și anume: Biserica Luterană, Biserica Unitariană și Biserica Evanghelică. Cred că ar fi fost interesant de văzut cum de exemplu regimul comunist a încercat desființarea Bisericii Luterane doar pentru că ar fi fost vinovată de colaborarea cu grupul etnic german din vremea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Un alt aspect pe care aș vrea să-l semnalez, ar fi următorul: ne așteptam ca în textul acestui capitol să găsim o analiză asupra relației pe care a avut-o regimul comunist cu bisericile. Ne-am fi așteptat la o descriere a unui comportament represiv al autorităților față de biserici, o persecuție asupra bisericilor din România din anii regimului comunist. Or, în textul raportului, mai degrabă am găsit tema unei biserici care a colaborat cu statul, este vorba de Biserica Ortodoxă Română, tema unei biserici decapitate, care considerăm că a fost insuficient abordată, și în cadrul acesteia este vorba de Biserica Romano-Catolică. În cadrul acesteia, foarte multe lucrări au fost ignorate și este vorba de cazul bisericii persecutate din Biserica Greco-Catolică. Capitolul începe, evident, cu învinovățirea Bisericii Ortodoxe Române. Deci, găsim un limbaj, din start, subiectiv. Considerăm că, deliberat, au fost ignorate aspectele pozitive ale vieții religioase din anii comunismului, nu trebuie să uităm și acest lucru, chiar dacă vrem să condamnăm comunismul.

Aș mai vrea să mai spun că se găsesc și o serie de falsuri și exprimări care n-ar trebui să aparțină unui istoric. Dau exemplu aici un paragraf de la pagina 463, citez, e vorba de două rânduri și termin: *Istoricii ortodocși din vechea generație au apelat la jenante mijloace de a ascunde detenția episcopilor uniți în mănăstirile ortodoxe din perioada 1948 – 1950 și 1955 – 1970*. Autorul acestor rânduri face trimiterea la cartea Părintelui Academician Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologic Român*, ediția a II-a, București 2002, la pagina 466 și, dacă verificăm, constatăm că părintele Păcurariu nu ascunde aceste aspecte, dimpotrivă, e vorba de cazul episcopului Ioan Suciu, și arată cum acesta a decedat în închisoarea de la Sighet în 1953.

Cam acestea ar fi remarcele la care am vrut să mă opresc în intervenția mea. Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Și eu vă mulțumesc, domnule Petcu! Vreau să spun că dumneavoastră, alături de domnul Enache, faceți parte dintr-o instituție care, mi se pare mie, e mai fertilă în a califica instituțional, regimul comunist decât orice fel de comisie prezidențială! Eu am fost, de pildă, uimit să constat că ați decis, colectiv vorbind, nu dumneavoastră doi, instituția din care faceți parte, că, în România anilor '80, cel puțin una dintre libertățile pe care proiectul leninist vroia să le suprima și care – s-a spus – au și fost suprimate, ei bine exista, și anume libertatea muncii.

Ni s-a spus că o ziaristă, care știm că a fost instructor la „Ștefan Gheorghiu”, apoi a lucrat vreme de trei sau patru ani la Ambasada S.U.A. din București și înainte de 1989, nu a avut nici un fel de raport cu Securitatea. Deci, înțelegem că, înainte de '89, citeam în „mica publicitate” că există locuri la Ambasada americană, trimiteam CV-uri, ne duceam la concurs, Securitatea sau orice altă instituție nu era deloc interesată de faptul că am găsit un loc de muncă. Deci, aflăm lucruri importante, de altfel, instituționale, nu sunt păreri ale unor istorici, pe care-i putem considera mai mult sau mai puțin calificați, să utilizeze documente de arhivă, să le interpreteze, să le așeze într-un regim de coerență, ci avem o instituție a statului român din 2007, care ne califică regimul comunist și ne învață despre viața sub comunism.

Adrian Petcu:

Domnule profesor, ați pus o problemă care se referă, și n-am discutat aici deloc, la propunerile raportului, care sunt extrem de interesante. Vreau să-l anunț pe domnul profesor Buzatu că nu poate să dea o teză de doctorat cu tema *Raportul Tismăneanu*, dintr-un motiv foarte simplu: arhiva aceasta nu există. Pentru că această arhivă trebuia strânsă, ca în orice raport, bănuiesc la fel ca în cazul asasinării lui Kennedy, când s-a strâns o comisie, s-a dat un raport, și s-a depus la arhivele naționale. Or, toată această arhivă de acolo și-au împărțit-o fiecare dintre membrii acestei comisii.

Deci, practic, nu avem cum să dăm această teză de doctorat. Problema este foarte interesantă, pentru că se constată aici, *à propos* de managementul memoriei acesteia din perioada comunistă, o împărțire, o fragmentare a competențelor. Se înființează instituții peste instituții. S-a început cu Institutul „Iorga”, practic Institutul „Iorga” este deschizător de drumuri, s-a înființat apoi I.N.S.T.-ul, a apărut Institutul de Memorie, de Istorie Recentă, a fost C.N.S.A.S.-ul ca un gestionar de documente și care le oferă și le strânge acolo, s-a mai înființat Institutul domnului Oprea, se mai înființează acum încă un institut, dacă citim raportul, Institutul Tismăneanu. Și problema este foarte interesantă: ce facem până la urmă? Toată lumea vine, copiază documente de la C.N.S.A.S., se face larmă, se spune în document că n-avem acces la documente, C.N.S.A.S.-ul este blocat din activitate, se copiază multe documente. Și ce facem după aceea? Vin alte instituții paralele și iar le pui la dispoziție. Sunt documentele aceleași pe care oricine le poate vedea la C.N.S.A.S. Nu pot să înțeleg lucrul acesta. Eu am zis, când am fost întrebat odată, singurul lucru care poate fi făcut în curând și poate schimba ceva, este ca această arhivă a C.C. a P.C.R. să fie mai ușor accesibilă. Să se găsească o clădire în București, astfel să nu mai stăm la arhive două săptămâni până ne vin dosarele din C.C. al P.C.R. Aceasta este singura propunere care mi se pare valabilă, din toate propunerile prezentate. Astfel încât, să faci din nou manuale, să bagi din nou programe, să faci din nou nu știu câte institute, nu înțeleg lucrul acesta. Și, până la urmă, care este destinul? Revin la această idee de ură între istorici, această fragmentare permanentă pe școli și,

practic, adesea, această permanentă raportare a noastră la o tendință spun, chiar dacă avem politicieni, se poate răsturna ideea comunistă *că istoricii au nevoie de îndrumare*, se pare chiar că istoricii au tendința să aibă nevoie de îndrumare și, tind asimptotic, către un politician sau altul. Și, aici, până la urmă, acest raport, în cele din urmă, se duce și la o etică a istoricului, care mi se pare foarte importantă.

Prof.univ.dr. Gheorghe Buzatu:

Am un student excelent, el va face această radiografie. Am anunțat-o și la televizor. Am avut o discuție de șase ore. El va face. Pentru că greșeala care este? Raport final, final pe 18 decembrie. Și am în vedere ca obiect al tezei raportul din 18 decembrie. El a fost „final-final”, dar a fost modificat ulterior. Și dacă urmăriți pe Internet, variantele se succed una după alta, documentul istoric este acela. La urma urmei, există cărți pe Internet. Studenții folosesc cu plăcere Internetul pentru teme de-ale lor de licență. De ce n-ar folosi un doctorand pentru un asemenea cârțoi care urma să apară? Este cu atât mai mult necesar, am vrut să mă grăbesc, dar nu se poate. În „Evenimentul Zilei” de ieri, aici găseșc declarația unuia din inițiatorii inițiativei raportului. Și, aici, ni se spune că așteaptă domnia sa asumarea raportului de către toate partidele politice. Păi, dacă raportul este cum este, ce să se asume? Ne asumăm un eșec? Unde mergem? Unde suntem? Ne-am pierdut chiar echilibrul?

Mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumim, domnule profesor! Ne apropiem de final. Domnule Mihai Ungheanu, înțeleg că doriți să ne spuneți câteva cuvinte legate de raport!

Mihai Ungheanu:

Doamnelor, domnilor și domnișoarelor, vreau să spun că acest raport este un cadou involuntar, și putem analiza modul de gândire și modalitățile de lucru ale celor care vor să ne propună o imagine a trecutului! Eu am fost decepționat de lectura raportului. De ce? Pentru că așteptam foarte mult de la el. Am avut naivitatea să cred că el poate să dea un răspuns. Facultatea face foarte bine că a inițiat și susține această întâlnire. Introducerea pe care au auzit-o, a domnului profesor Barbu, a avut o înălțime conceptuală și o analiză remarcabilă.

Eu aș vrea să adaug câteva lucruri, rapid. Nu se poate vorbi despre România și regimul comunist, fără a lua din 1917 puțin. O răspundere, reală, științifică, presupune măcar o trecere în revistă atât a lui 1917, 1919, 1924, 1941. Nu se poate mai departe fără etapizarea regimului care a avut loc în România după război. Au fost etape diferite. Nu se poate merge mai departe fără analiza instituțiilor din această perioadă, care și ele au funcționat relativ diferit. Vreau să vă semnalez terminologia extrem de laxă, are există în acest raport, definițiile vagi sau contradictorii, lucru care nu este cu puțință să ajute cu adevărat un

asemenea raport, pentru coerența lui și pentru unitate. Mai adaug un lucru, pe care nu știu cum îl priviți dumneavoastră, dar eu nu-l văd normal: nu este posibil să dai publicității un asemenea raport fără ca numele autorilor să lipsească de la fiecare capitol. Este transparență elementară, este o răspundere publică. Cine scrie capitolul despre cultură, despre închisori, ș.a.m.d. Aceste nume de autori lipsesc, nici în faza actuală, domnule profesor Buzatu, ele nu sunt prezente. Deci cu cine dialogăm noi în acest caz? Iată, lucruri teribil de interesante, vă semnalez problema disidenței. Cum e definită? Faptul că în mai multe pagini diferite se intră în contradicție, este o divergență în legătură cu modul în care este definită disidența. Ori documentele disidenței nu sunt nicăieri prezentate în mod coerent.

Ce vreau să vă mai spun este în legătură cu substanța propriu-zisă și cu politica de adevăr a acestui raport. Lipsește o imagine serioasă, cu evoluții pe etape a literaturii române postbelice, în care s-au reflectat în toate etapele respective, toate evenimentele politice, sunt de asemenea cazuri extrem de importante, în care se reflecta istoria acestei perioade. Ele lipsesc. Aceste capitole sunt de o superficialitate scandaloasă și ni se dau drept bune judecăți ca următoarea, dintr-un congres al scriitorilor din 1956, e o carte mare așa care cuprinde toate textele, se desprinde un singur personaj, ni se spune că este ciuma antidogmatismului, dar cine citește volumul, constată că nu este așa. Lipsește complet drama istoriografiei române și a istoricilor români, care, într-un asemenea raport, trebuia să fie pe primul loc. Cu ei s-a început, asupra lor s-a revărsat represiunea în mod deosebit. Există un martir cunoscut, Gheorghe Brătianu, au fost nenumărați istorici care au făcut închisoare. Trebuie să fie un capitol anume, motivat în acest raport, care lipsește.

Sigur că, atât de rapid, nu putem vorbi despre toate aspectele acestui fals raport, pentru că nu este un raport, este un manifest politic, este punctul de vedere al unei anumite categorii din această societate civilă, și prin el se exprimă un punct de vedere comun, cum s-a întâmplat în 1989. În 1989 începe o altă perioadă. Deci, nu putem să-l judecăm, deloc, ca raport științific. De aceea la întrebarea dacă este științific sau nu, răspunsul este: nu este științific; dacă este recomandabil pentru studenți, nu este recomandabil, dar din el se poate deprinde, cu toată credința că acolo lucrurile stau bine, este vorba despre capitolul privind detenția, biografia acelor închisori teribile, este partea cea mai substanțială și cea mai documentată. Altele nu sunt recomandabile pentru că este de ajuns să intrăm în parcurgerea presei în timp, ca să descoperim că foarte multe afirmații din acest raport, mă refer acum la cultură, sunt absolut pe dos.

Cum se poate prezenta un asemenea raport publicului? Cum se poate întemeia un mesaj prezidențial pe el? Cum se poate porni de aici? Acești autori despre care vă vorbesc, și care se ascund, nu-și dau numele, ca să nu știm cine le-a făcut, cum pot să pretindă că pot să facă enciclopedii ale comunismului, manuale ale comunismului, despre care s-a vorbit aici?

Deci, eu am dorit ca acest raport să fie altfel decât cum este, constatăm toți că este, de fapt, un eșec științific! E foarte inegal! Este extrem de compozit și vreau să vă mai semnalez că acele capitole, menționate aici, despre minorități, despre unguri, evrei, germani, sunt făcute, după toate semnele, de comunitatea respectivă. Deci, nu sunt capitole ale grupului de lucru. Care au și ele un aspect revendicativ. La disidență este văzut Gustav Molnar. Gustav Molnar a fost scos din România în 1988 pentru că făcea politică iredentistă. Ei bine, este trecut la disidență. Cu asemenea moduri „științifice” de lucru nu se poate vorbi despre un raport științific, este un raport politic, un raport cu o opțiune foarte precisă la analiză, asupra acestui lucru nu vreau să insist pentru că trebuie să închei. Dar vreau să spun că nu trebuie speculată tragedia românească de după război pentru asemenea calcule politice.

Prof.univ.dr. Daniel Barbu:

Dacă îmi permiteți un singur detaliu arhivistic. Raportul, în versiunea sa oficială, domnul Novák poate să-l confirme, că acesta este, nu are niciun fel de autori, numai la capitole. Contrapagina este goală, singurul autor este Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Nu are ISBN, nu are copyright, nu are nimic. A circulat o pagină, în care pe verso apare ulterior comisia, pentru că era jenant cu cele trei etaje ale ei, patru: președinte, membri, experți și colaboratori. La redactarea raportului au mai colaborat și alții; deci sunt patru etaje de participanți, dar, repet, în versiunea originală, care este din arhiva facultății mele, am avut privilegiul să primim unul dintre cele 50 de exemplare oficiale, nu există niciun fel de autor, cu excepția colectivei comisii prezidențiale.

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Cred că este vorba de o răspundere „colectivă”, ca să folosim un termen din limbajul condamnat până acum!

Vreau să fac o scurtă precizare înainte de a pune punct discuțiilor noastre. În sensul că ecoul unei astfel de manifestări, indiferent de felul în care se va reflecta în mijloacele media, se va auzi; iată, ea este urmată pe 27 martie de o nouă manifestare, pe care o consider mult mai impozantă, din start, câtă vreme se va desfășura la Palatul Parlamentului, la orele 16 în Sala *Drepturilor Omului*, organizată de Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989.

Foarte pe scurt o să-l rog, cu scuzele de rigoare, pe domnul prof. univ. dr. Gheorghe Anghelescu să ne spună, dar cu această rugămintă, repet, subliniez, foarte pe scurt, părerea domniei sale despre raport!

Prof.univ.dr. Gheorghe Anghelescu:

Eu un singur lucru vreau să scot în evidență, asta ca să dau un răspuns la acest raport, dacă a fost necesar, dacă a fost subiectiv; capitolul *Culte*. Acolo, la capitolul *Culte*, sunt făcute niște aprecieri, la o instituție care a parcurs cel puțin o

mie, o mie și ceva de ani de istorie în acest teritoriu. Cel puțin dacă ne referim la Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică. Și vedem foarte multe deficiențe. Este o jenă. Dacă în Statele Unite sau în țări occidentale acești șefi de culte sunt apreciați, acolo sunt puși într-o postură nepotrivită pentru acest popor, în anul 2006. Ce vreau să scot în evidență? Că această instituție, Biserica, și nu mă refer la Biserica Ortodoxă Română, mă refer la toate cultele, a avut prin pușcării mii, mii de reprezentanți, de clerici, nu mă refer la membri, mă refer la cei care au slujit sau care au reprezentat cultul respectiv și, este inadmisibil, să-i pui la zid pe aceștia fără să pui la zid instituțiile care au creat răul în țara asta. Mă refer la instituția de partid, de Securitate, de U.T.C., de Miliție, de Procuratură, de justiție, judecătorii pe care nu-i văd aici, puși în raport. Deci, lovești în ce-i mai sfânt în țara asta, astăzi!

În sondaje se arată foarte clar că biserica, în ansamblul ei, reprezintă o forță foarte mare a acestui popor și o recunosc alții, la Vatican, în Statele Unite, la Washington DC. Și aici, te oprești în țara ta, nu știi la ce nivel, direct, fățiș, în Parlamentul României. Este inaccesibil pentru acest popor! E o rușine pentru acest popor. Ca să poți să prezinți un raport, să-l consideri public, să-l oficializezi, să lovești în ce-i mai sfânt. Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Cred că sunt cuvinte mai mult decât elocvente și, într-adevăr, justiția este evitată în toate aceste analize. Îl rog pe domnul prorector Nicolae Peride să ne adreseze câteva cuvinte.

Prof.univ.dr. Nicolae Peride:

Aș vrea să îl felicit pe domnul prof.univ.dr. Marian Cojoc pentru ideea acestei întâlniri! Mă bucură nivelul ridicat al discuțiilor, pentru că am sesizat că toți istoricii prezenți de față resping amestecul politicului în document, ceea ce înseamnă că altfel putem sta de vorbă. Au fost și câteva sincope, sunt inerente, există patos de-o parte și de cealaltă a baricadei. Lucrarea nu reușește, din punctul meu de vedere, să transmită nici măcar un mesaj politic. Fiind inginer de profesie, nu pot să nu vă dau și o recomandare: în trecut, s-a dat în presă recomandarea acestei mese rotunde, să se poată conspecta mai ușor acele documente, să nu se spună că ne-am întâlnit doar să spunem vorbe.

Vă mulțumesc!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Din partea A.F.D.P.R.-ului, două vorbe, o să vă rog!

Paul Andreescu:

Să știți că am venit la această masă rotundă cu optimism și plec puțin cam uluit. Am fost deținut politic din 1948-1964. Calculați dumneavoastră. Acest raport este unul care a fost ciupit în permanență. E ceva rău în acest

raport, sau mai trebuie ceva adăugat la el? Pentru că el, ca esență, răspunde pentru 22 milioane de oameni simpli, care au înțeles și au suportat consecințele comunismului. Că oamenii de știință găsesc aceste puncte nevralgice, e una, dar vă rog, studenți, să îl luați ca atare! E bun pentru dumneavoastră! Când veți fi la alte nivele, e altceva! Până atunci, e bun! E primul pas care trebuie făcut, ca să știm unde ne situăm noi, în țara românească. Eu mai am încă șapte ani de detenție de executat. S-ar putea chiar să ne cheme. (râsete) Când am fost chemat la Securitate în 1987, soția mea mi-a spus: *N-ai dormit de două nopți. I-am spus: mă cheamă la Securitate. De ce? Ca să mă facă turnător. Câți ani de pușcărie mai ai? Încă șapte, zic. Să îi faci și pe ăia, dar să nu cumva să devii colaboratorul lor.*

Deci asta doream să vă spun. Raportul răspunde pentru marea masă. În rest, să fie sănătoși cei care l-au desființat!

Prof.univ.dr. Marian Cojoc:

Mulțumesc! Noi am luat punct cu punct, cât s-a putut în dezbateri. Nimeni nu a negat faptele rele care s-au produs în comunism. Și vreau să subliniez, încă o dată, temele anunțate în program, poate nu ați fost dumneavoastră suficient de atent. Capitolul lăudat de toți vorbitorii a fost cel privind represiunea.

Acestea fiind spuse aș vrea să adaug, domnule prorector, inițiativa a aparținut deopotrivă Facultății de Istorie și Științe Politice și Facultății de Științe Politice a Universității București, prin colegii de acolo, în frunte cu domnul prof.univ.dr. Daniel Barbu. Că vom reuși să facem și o a doua dezbateri, rămâne ca timpul să hotărască.

Vă mulțumesc tuturor pentru participare!